

náš vidiek 3-4/2023

štvrtročník
ročník XX.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

VIDIECKE ŽENY – LÍDERKY ROKA 2023

strany 4–7

Cyklus podujatí **PARTI PARTY**

strana 8

Multiplikačné podujatie v Nemšovej

strany 10–11

Európsky mládežnícky summit v Rumunsku

strany 12–13

VIDIECKY PARLAMENT
NA SLOVENSKU

Závery Konferencie Atraktívnejší vidiek II

strany 16–17

Obsah

- 4 22. ročník súťaže Vidiecka žena roka – „Líderka 2023“
- 8 Participácia na brehu Dunaja – cyklus podujatí PARTI PARTY
- 9 Úspešné podujatie o participácii a partnerstve vo verejnej správe v Galérii Umelka
- 10 Multiplikačné podujatie
- 12 Aj my sme mohli byť súčasťou Európskeho mládežníckeho summitu v Rumunsku!
- 14 Prírodný a vidiecky cestovný ruch
- 15 Účast' Vidieckeho parlamentu mladých na Slovensku na konferencii „Opravári spoločnosti“ v Kúpeľoch SLIAC
- 16 Zhrnutie záverov Konferencie „Atraktívnejší vidiek II“
- 18 Spolupráca krajín stredoeurópskeho regiónu vo vidieckej turistike
- 20 Informačný regionálny bod Lišov

náš vidiek

Ročník: XX.

Číslo: 3-4/2023

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
 Občianske združenie
 Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
 mobil: 0915 446 538
 e-mail: vipa@vipa.sk
 maria.behanovska@gmail.com
 www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
20. marca 2024

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
 Ing. Karol Herian, CSc
 doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
 Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
 Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Fotka na titulnej strane obálky:
Vidiecke ženy – Líderky roka 2023 sa stretli tento rok v Hrušove

7 múdrostí, ktoré by si mal/la do konca roka pochopiť a prijať: TAKTO budeš šťastný/ná

V decembri, teda na konci roka, máme vo zvyku prehodnocovať svoj život. Balansuješ na hranici toho, čo si stihol/la a toho, čo sa ti nepodarilo. Sumarizuješ všetky veci, ktoré si zažil/la a máš v pláne dávať si predsavzatia, o ktorých aj tak vieš, že ich nedodržíš ani do polovice januára. Koniec roka je magický, pretože nám dáva nádej na to, že ten ďalší bude o niečo lepší. Máš vysoké očakávania a chceš, aby sa ti splnili veci, ktoré doteraz nie. Premýšľaš o tom, čo všetko ti prinesie a o tom, ako by si sa mal/la správať.

No predtým, než sa pustíš do sumarizovania roka 2023, by si mal/la pochopiť pár vecí. Keď im porozumieš a prijmeš ich, budeš šťastnejší/šia.

1. Nepochybuj svoj život s ostatnými

Porovnávať ho môžeš jedine s tvojím starým životom. Nikto iný nezažil to isté, čo ty. Porovnávaním by si si len ublížil/la.

2. Život „nikdy nebude fér“

Čím skôr toto pochopíš, tým lepšie. Vždy sa nájde osoba, ktorá bude lepšia, krajšia, múdrejšia a šikovnejšia, než ty. Život nie je fér, no to ťa nemôže zastaviť na tvojej ceste byť najlepšou verziou samého seba/samej seba.

3. Čas všetko vylieči

Pokiaľ zažíváš situáciu, ktorá je veľmi bolestivá, dopraj si čas. Čas naozaj pomaly vylieči všetky rany. Neskôr si uvedomíš, že každý deň vstávaš bez toho, aby si na to myslel/la, no predtým si si to nevedel/la predstaviť.

4. Najdôležitejšia je láska

Láska k rodičom, súrodencom, priateľská láska, láska k partnerovi, detská láska, no aj láska k sebe samému/sebe samej. Maj lásku v srdci a vyhráš každý boj, pretože tvoj život bude požehnaný.

5. Čo ťa nezabije, to ťa posilní

Každá bitka, ktorú vyhráš – nezáleží na tom, či bola pozitívna alebo negatívna – ťa naozaj posilní. Pokiaľ nezomrieš, dokážeš sa z nej poučiť a kráčať ďalej.

6. Nestresuj sa nad budúcnosťou

Buď trpezlivý/á. Neboj sa, všetko čo ti prináleží naozaj dostaneš. O 10 rokov budeš sedieť v kuchyni, okolo teba budú pobeňovať tvoje deti/ vnúčatá a manžel/manželka sa na teba bude usmievať. Doštuduješ, nájdeš si dobrú prácu a láska zvíťazí.

7. Odpúšťaj v každej situácii

Najťažší bod zo zoznamu, no mal/la by si pochopiť, že odpúšťanie oslobodzuje. Keď budeš voči ostatným pociťovať nenávisť a neodpustiš im chyby, nikdy sa neposunieš ďalej.

„Je ťažké odpustiť niekomu, komu to nikdy neboló ľúto.“

Behanovská

22. ročník súťaže Vidiecka žena roka – „Líderka 2023“

Svetový deň vidieckych žien bol vyhlásený v roku 1995 na pekinskej konferencii venovanej problematike žien. Tento deň sa oslavuje pod záštitou OSN a je príležitosťou na uznanie práve vidieckych žien. Na Slovensku VIPA SK organizuje od roku 2002 v tento deň konferenciu pre ženy a vyhlasuje výsledky súťaže **Vidiecka žena roka – Líderka 2023**

Medzi nami žijú ženy z vidieka s výnimočnými schopnosťami, sú nevyčerateľnou studnicou energie, inšpirácie, motivácie, nadšenia a nápadov. Áno, väčšinou ich berieme ako samozrejmosť. Tieto ženy pritom svojou prítomnosťou a pôsobením obohacujú život na vidieku a robia ho aktívnejším.

KATEGÓRIE:

- ▶ Líderka aktivistka: Renáta Kolšovská
- ▶ Líderka politička: Simona Víťazová Bohovicová
- ▶ Líderka podnikateľka: Ivana Necpalová
- ▶ Líderka remeselníčka: Katarína Sabová

Aktivistka: Renáta Kolšovská PSK

Dlhoročná predsedníčka Únie žien v Župčanoch. Pravidelne organizujú odber krvi, priamo v obci a v posledných rokoch padajú obecné rekordy v počte odberov a to aj vďaka dobrej informovanosti, organizácii a prístupe k darcom. Organizuje 3 krát do roka výlety pre ženy v obci, športový deň a kultúrne aktivity. Je vždy nápomocná pri obecných aktivitách, vždy pripraví so svojimi členkami zásobu a pohostenie domácimi koláčmi a špecialitami. Organizuje v obci pravidelné cvičenie Zumbya a to 3 x do týždňa. V obci patrí medzi najväčšie spoločnosti, ktorým obec prispieva na fungovanie. Ako starosta obce môžem povedať, že sa na túto ženu dá vždy spoľahnúť a s dôverou na sa ňu obracajú aj obyvatelia obce. Je vždy usmievavá, energická a veselá. Som veľmi rád, že s ňou môžem

spolupracovať a nabíja ma energiou pri ďalšie nové aktivity a radosti.

Politička: Simona Víťazová Bohovicová NSK

Absolvovala štúdium na Fakulte architektúry a dizajnu STU v Bratislave. Počas štúdia sa venovala oblasti obnovy a ochrany kultúrneho dedičstva. V súčasnosti je doktorandkou v Ústave manažmentu STU v Bratislave a vo svojej dizertačnej práci sa venuje architektonickému dedičstvu ako aspektu odolnosti komunity a miestneho rozvoja. Pochádza z malej dedinky Brhlavce, ktorá nemá ani 300 obyvateľov a je pamiatkovou rezerváciou ľudovej architektúry. V miestnej samospráve pôsobí už 8 rokov. Spolu so starostkou obce, poslancami, kamarátkami a najbližšími je súčasťou každej obcejnej akcie. Počas týchto rokov bola aktívnou členkou komisie sociálnej, rozvoja vzdelávania, kultúry a športu. Organizovala športové a kultúrne akcie pre všetky vekové kategórie obyvateľov obce. Vďaka nej mohli obyvatelia obce navštíviť rôzne prírodné a historické pamiatky Slovenska. Založila tradíciu Maškarného bálu a Valentínskej zábavy, ktorá sa v obci koná vždy okolo 11. októbra, keď majú meniny Valentíny. Svoju tradíciu má vďaka nej aj podujatie Noc strážidiel. V priestoroch uličky Šurda, ktorú preslávili svetoznáme skalné obydlia, návštevníci zažijú neopakovateľnú strašidelnú atmosféru. Zaktivizovala mladých ľudí a spoločne obnovili starú obecnú studňu. Pomohla zrekonštruovať obecnú knižnicu, vypracovala žiadosť o dotáciu na zakúpenie nových kníh, nakoľko knižnicu navštevujú všetky vekové skupiny občanov. Marec ako mesiac knihy

Líderky 2023, zľava K. Sabová, I. Necpalová, (M. Behanovská), R. Kolšovská, S. Víťazová Bohovicová

využila na organizovanie aktivít pre deti. Počas letných prázdnin ako Ježibaba Simi čítala deťom v knižnici strašidelné príbehy Pavla Dobšinského. Simonkine organizačné schopnosti sa prejavili aj pri nacvičovaní ochotníckych divadelných predstavení Soľ nad zlato a Mlynárova dcéra. Ako vyštudovaná architektka vypracovala projekt na rekonštrukciu obcejnej kuchyne a spolupracovala pri jeho realizácii. Navrhla projekt na výstavbu detského ihriska, dohliadala na výstavbu obecného trhoviska. Srdcom je stále doma – vo svojej rodnej obci. Snaží sa ju čo najviac zviditeľniť. Propagovala ju v časopise Hont a jeho dejiny. Ale aktívne sa zúčastňuje i na zahraničných podujatiach a konferenciách, kde môže obec prezentovať.

Podnikateľka Ivana Necpalová firma ŽSK

Pani Necpalová dokázala mimoriadne úspešne zaviesť výrobu ovčích špecialít z vlastného chovu na vlastnej farme Polun v Čremošnom. Jej výrobky patria medzi naše špičkové tradičné jedlá.

Spolu s manželom vybudovali nádhernú malú ovčiu farmu a k tomu aj modernú ovčiu syráreň. Zaviedla tam výrobu veľkej škály ovčích mliečnych špecialít, ktoré patria medzi najlepšie na Slovensku. Vyrába zvlášť vynikajúce polotvrde zrejúce ovčie syry, ktoré sú celoročne veľmi vyhľadávané.

V súčasnosti v nádhernom prostredí svojej farmy buduje aj špeciálnu cukráreň. Ona osobne je veľmi svedomitá a pracovitá, zamestnáva aj ľudí z okolia a robí nám na Slovensku vynikajúcu propagandu.

Remeselníčka Katarína Sabová BBSK

Dôvod nominovať moju sestru do súťaže je mnohostranný a zahŕňa jej vynikajúce schopnosti a angažovanosť v oblasti folklóru, krojov, výroby ľudových komponentov a šírenia osvetu. Tu sú niektoré z dôvodov, prečo si myslím, že by mala byť nominovaná: 1. Vynikajúce znalosti a zručnosti v oblasti folklóru: Moja sestra je hlboko zakorenená v tradíciách a kultúre našej oblasti. Jej odbornosť a vášeň pre folklór sa prejavujú v každom aspekte jej práce. Od malička bola zapájaná do diania v dedine a prejavovala aj záujem o folklór a tanec v detskej folklórnej skupine. Od mala sme boli obe vedené k láske k tradíciám a ku kroju napr. aj nosením ho na veľké sviatky, či pri zapájaní sa na podujatí Hontianska paráda, ktoré sa uskutočňuje v dedine. Záujem o tradície sa prejavil aj v štúdiu a výbere povolania – vyštudovala etnológiu v Nitre a v Bratislave. 2. Zručnosť výroby ľudových komponentov: Jej schopnosť vytvárať ľudové komponenty je úchvatná. Neskladá sa len so samotnej výroby, ale aj z výskumu podľa dobových fotografií, či rozho-

Účastníci konferencie Ženy do voza aj do koča

vorov so starším obyvateľstvom. Taktiež sa skladá z precízneho výberu materiálov k čo najvernejšej kópii, tak ako to bolo v minulosti. Každý kúsok, ktorý vytvorí, nesie s sebou hlboký význam a spojenie s našou kultúrou a dedičstvom. Svoj čas venuje výrobe párt, vencov či sklenených náhrdelníkov a ďalších ľudových komponentov. 3. Osvetová práca a edukácia: Záujem o tradície, štúdium etnológie a výroba komponentov ju priviedla k vytvoreniu projektu, ktorý sa venuje zachovaniu tradičných párt a vencov v 21. storočí. „Zámerom tohto projektu je pomocou moderného umenia reprezentovať a spájať kultúru, tradičné hodnoty a históriu Slovákov a atraktívnym spracovaním ich priblížiť aj súčasnej generácii. Výsledkom sú originálne o b -razy, ktoré unikátnym spôsobom spájajú foto - grafiu, facepainting a umeleckú maľbu.“ Viac o projekte na stránke: <https://www.party21art.com/> S projektom precestovali nielen Slovensko, ale aj zahraničie, reprezentovali sa na významných udalostiach ako Olympijské hry v Južnej Kórei, EXPO výstava v Dubaji 2020, Fashion week v New Yorku a mnoho ďalších. Jej práca prispieva k udržaniu a oživeniu našich kultúrnych tradícií. Svojimi aktivitami podporuje uznávanie a rešpektovanie nášho kultúrneho dedičstva nielen v našej komunite, ale aj v širšom

V Hrušove 13.10.2023

VYJADRENIA LÍDERIEK

Ešte raz sa chcem z celého srdca poďakovať za titul Líderka roka. Titul som oslávila spolu s úniou žien Župčany. Odozvy boli hlavne u nás v obci. Pán starosta mi na Obecnej stránke verejne zagrataloval. V našom obecnom denníku "Župčianske noviny" bude o mne článok v decembrovom vydaní, čo si veľmi vážim. Chcem sa mu taktiež poďakovať, že ma nominoval na líderku roka a za spoluprácu ktorú máme v našej obci. Odozvy boli aj v rodine, kde som mala a mám veľkú podporu v tom, čo robím. Chcela by som sa poďakovať aj ženám, mojím kamarátkam z Únie Žien Župčany, ktoré má vo všetkom podporujú a taktiež mi vo všetkom pomáhajú a spolu tvoríme jeden veľký tím.

– S pozdravom Renáta Kolšovská

Získanie titulu Líderka roka bolo pre mňa veľkým prekvapením. Ešte raz ďakujem pánovi Ing. Herianovi za nomináciu. Pán Ing. ma veľa naučil. Myslím si, že je rád ako sa nám darí, a že jeho pokyny a vzácne rady premietam do dobrých syrov.

Naša hlavná a náročná sezóna práve v čase udeľovania titulov bola na konci. Ovčiarstvo a výroba remeselných syrov je na Slovensku ohrozená práve tým, že je to 24-hodinová starostlivosť o zvieratá a na Slovensku chýba personál v tejto oblasti. Aj u nás na farme máme problém s obsadením týchto pracovných miest. Dá sa povedať, že vždy na konci sezóny prehodnocujeme situáciu a často padne aj slovo koniec. Získanie titulu ma opäť nakoplo, dostala som „druhý dych“. Uvedomila som si ako túto prácu milujem a ako veľmi ma baví. Bola by to veľká škoda, nepokračovať v tom. Človek pre prácu obetuje voľný čas, čas strávený so svojou rodinou. Podnikateľ nepozná dovolenku, ani priepustku u lekára, rieši problémy či je pondelok či nedeľa. V Hrušove som behom malého momentu zabudla na únavu po celej sezóne a už cestou domov v aute som mala hlavu plnú myšlienok ako ďalej a ako treba napredovať.

Veľmi si vážim ocenenie, že si niekto všimol moju prácu. Táto cena patrí celému kolektívu na farme. Lebo za výsledným produktom je práca každého člena nášho tímu. Cenu sme oslávili, v kruhu

rodiny. Tešili sme sa z nej aj na farme. Blahoželalo mi veľa ľudí. Ďakujem Vidieckemu parlamentu na Slovensku za organizovanie tejto akcie a za moje ocenenie. Konferencia a na záver oceňovanie zanechalo vo mne pozitívne emócie a dojmy. Budem ešte dlho čerpať energiu z týchto pocitov.

– Ivana Necpalová

V prvom rade to, že sa mi dostalo ocenenia Líderka roka – remeselníčka, by nebolo, keby v sebe nemám už od malička zakorenené zvyky a tradície, odkaz na našich predkov. V druhom rade aj vy sami musíte prejavíť aspoň malý záujem o dedičstvo a je už len na vás, čo s ním spravíte, kam ho posuniete. Folklor nie je nemenný, nestagnuje, ale vyvíja sa. Tak aj vaše smerovanie napreduje, zavedie vás do sveta, vďaka mojej láske k partám, som spoznala množstvo ľudí či kultúr na rôznych kontinentoch a nakoniec, nakoniec som sa vrátila tam, kde som začínala, domov. Ďakujem za možnosť reprezentovať seba, svoje okolie, náš projekt ako Líderka roka – remeselníčka 2023, verím, že mi prinesie nové výzvy na prekonanie samej seba.

Na konferencii, ktorá sa konala počas slávnostného dňa, som mala možnosť spoznať niekoľko inšpiratívnych žien, ktoré sa chytili svojej príležitosti a dokázali zmeniť život nielen seba, ale aj svojmu okoliu.

– Katarína Sabová

Žena – politička 21. storočia

Čo požaduje spoločnosť od ženy 21. storočia? Mala by byť nezávislá, samostatná, dobre vzdelaná, stúpať v kariérom rebríčku, dokonale upravená, formovať svoju postavu, v presne stanovenom termíne sa vydať, založiť si rodinu, byť perfektnou matkou, starať sa o manžela, o domácnosť, musí mať vždy upratané, navarené a v nedeľu by mal byť na stole upečený koláč. Vieme, že ženy sú silné, ale nie je tých požiadaviek trochu veľa na niekoho, kto je z mäsa a kostí? Máme o ženách utvorený dokonalý obraz a obzvlášť, keď pôsobia v samospráve. Vtedy je žena – politička niekým, kto má byť pre svojich občanov vzorom. Niekým, kto nikdy nepochybí, lebo na to

nemá nárok. Žena – politička je niekto, kto musí splňať všetky požiadavky dokonalosti a keď nie, zdvíha sa voči nej tlak odporu. Je predmetom výsmechu, keď jej kolíše váha, aj keď spravila chybu v rozpočte a pritom všetkom už dávno mala mať deti. Ale vôbec si neuvedomujeme, aký prínos má žena, keď pôsobí v samospráve. Jej city ovplyvňujú jej myslenie, do všetkého čo tvorí, vnáša kus zo seba. Svoje okolie premieňa na svoj obraz raja. Občanov považuje za svoju rodinu a s láskou k nim sú vedené jej kroky. Niektorí sa rozhodli tieto dary prijať a iní len odsudzovať. Striehnú na každý zlý krok.

Vidiecky parlament si ctí hodnoty, ktoré ženy v politike prinášajú. Každoročne oceňujú výnimočnú ženu, ktorá pôsobí v politike. V roku 2023 som ako poslankyňa obce Brhlovce toto ocenenie získala ja. Nevieam, či si ho zaslužím. Počúvam, že som príliš mladá, príliš premúdreľá, nechodím na podujatia, že som príliš často v Bratislave a príliš málo v rodnej obci Brhlovce. Dotýka sa ma to, pretože celý život som zasvätila svojej obci. Či už počas štúdia rozvoja vidieka alebo počas práce, jedna časť môjho ja je stále v Brhlovciach, pri každej činnosti, ktorú robím. Či zadávam študentom zadania, alebo navrhujem verejný priestor v downtowne Bratislavy, upratujem si domácnosť, plánujem čas strávený s manželom, vždy myslím na to, kde sú v tej práci moje Brhlovce. Je to ťažký boj, politická situácia na Slovensku malým obciam teraz nepraje, ale ja som sa rozhodla to nevzdať. Vidiek sa musí posunúť ďalej, musí si zachovať svoj čarovný rozprávkový charakter, ale v záujme všetkých potrebujeme, aby sa komunita zomkla a začala pracovať na budúcnosti svojej obce. Nie je čas čakať, čo nám samospráva dá, ale čo si my dokážeme darovať navzájom. Potrebujeme sa naučiť, že to nekončí zaplatením daní, ale pokračuje to podaním pomocnej ruky svojmu susedovi. Práve to nás odlišuje od mesta, to je to, čo tvorí charakter vidieckej dediny.

Hrdo budem reprezentovať ocenenie, ktoré som získala, lebo to neznamená, že ja som tá najlepšia. Len som mala šťastie na ľudí, ktorí moju prácu a moje ja vidia a vážia si ho a rozhodli sa ma nominovať. Vďaka nim som tam, kde som a s hrdosťou budem pracovať na svojich snoch o prosperite mojej obce. Ďakujem Vidieckemu parlamentu za ocenenie Vidiecka žena – politička roka 2023.

– Simona Bohovicová Vitázová

Participácia na brehu Dunaja – cyklus podujatí PARTI PARTY

Zapájanie občanov je vždy originálnou a dobrodružnou plavbou, na ktorej sa môže stať všeličo – od neistých a rozkolísaných začiatkov, prekonávania rozvášnených vôd, unášania prúdom, menších i hlbších ponorov cez uviaznutia v plytčinách, nedobrovoľných pádov na dno, priaznivých vlín a prúdov, ale aj názorových výmen posádky či nezabudnuteľných zážitkov z krásnej jazdy až po kapitálne úlovky.

M. Dobrotková, M. Behanovská, A. Tušimová

O tomto všetkom sme diskutovali a hľadali riešenia na cykle podujatí o participácii **PARTI PARTY 9. – 11. AUGUSTA 2023** vo Vodárenskom múzeu BVS, a.s. Bratislave:

ODBORNÁ KONFERENCIA PARTI PARTY

Smršť tém o participácii zhora zdola – štát, regióny, verejná správa, MNO, akademické prostredie / sprava zľava – legislatíva, otvorené vládnutie, služby vo verejnom záujme, budovanie kapacít – učiace sa inštitúcie, vnútroinštitucionálna a medziodborová participácia... a veľa iného...

WORKSHOP RIADENÁ PARTICIPÁCIA

Princípy a pravidlá zapájania občanov, traumy a detské choroby participácie, delibérácia, multistakeholder fórum, digitálna participácia, ako slušne diskutovať... a ešte viac iného...

CHOREOGRAFIE ZMENY

Večerná outdoorová diskusia s Richardom Dírerom a jeho hosťami Elenou Kriglerovou, Michalom Vasečkom a Filipom Vagačom v záhrade.

WORKSHOP PARTICIPÁCIA VO VEREJNEJ SPRÁVE

Aké sú silné a slabé stránky procesu budovania kapacít v prostredí verejnej správy / štát, regióny, mestá a obce?

PARTICIPÁCIA NA BREHU DUNAJA CYKLUS PODUJATÍ PARTI PARTY

Zapájanie občanov je vždy originálnou a dobrodružnou plavbou, na ktorej sa môže stať všeličo – od neistých a rozkolísaných začiatkov, prekonávania rozvášnených vôd, unášania prúdom, menších i hlbších ponorov cez uviaznutia v plytčinách, nedobrovoľných pádov na dno, priaznivých vlín a prúdov, ale aj názorových výmen posádky či nezabudnuteľných zážitkov z krásnej jazdy až po kapitálne úlovky.

Za Vidiecky parlament sa zúčastnili Mária Behanovská a Anna Tušimová

Úspešné podujatie o participácii a partnerstve vo verejnej správe v Galérii Umelka

V dňoch 14. a 15. novembra 2023 prebehlo v Galérii Umelka jedinečné podujatie, ktoré privítalo viac ako 100 zástupcov rôznych sektorov spoločnosti. Tento rozmanitý zbor zahŕňal zástupcov samosprávy, ústredných orgánov štátnej správy, akademického prostredia, študentov a študentiek, a neziskového sektora. Títo účastníci sa zišli s cieľom spoznať, ako môžu efektívne zapájať verejnosť do tvorby verejných politík.

Podujatie, organizované Úradom Splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti, bolo okrem iného obohatené účasťou nášho občianskeho združenia Vidiecky parlament na Slovensku.

Jedným z hlavných bodov programu bolo predstavenie nových publikácií, ako napríklad „Príručka spolupráce verejnej správy a mimovládneho neziskového sektora pri poskytovaní služieb“. Okrem toho sa účastníci dozvedeli o PARTICIPATÍVNEJ JEDNOTKE, ktorá zostane aktívnou aj po skončení projektu NP PARTI. Táto jednotka bude naďalej podporovať subjekty verejnej správy pri ich participatívnych procesoch.

Znalostná databáza projektu sa rozšírila o 3 nové videá, ktoré sa venujú nástrojom e-participácie. Podujatie otvoril splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti Filip Vagač a odborná garantka NP PARTI, Barbara Gindlová.

Celé podujatie bolo príležitosťou na zdieľanie skúseností, tvorbu nových vzťahov a diskusie o spôsoboch, ako posilniť partnerstvá a participáciu v procesoch tvorby verejných politík. Účastníci opustili podujatie plní nových poznatkov a inšpirácie pre svoje budúce projekty a aktivity v oblasti participatívnej politiky

Momentky z diskusie

Multiplikačné podujatie

Vo štvrtok 17.8.2023 sa v Nemšovej na gazdovstve Uhliská konalo multiplikačné podujatie k projektu Youth Action for Nature and Well-being podporeného v rámci programu Erasmus+.

Na tomto podujatí sa OZ VIPA SK podelilo a predstavilo súbor nástrojov (toolkit), prípadových štúdií, pedagogickú stratégiu, e-learning a hodnotiaci nástroj vytvorený v rámci projektu Youth Action for Nature and Well-being.

Exkurzia v areáli rodinnej farmy Uhliská

Mladí ľudia, pracovníci s mládežou, odborníci z praxe, pedagógovia, tvorcovia politik, akademici, vzdelávacie orgány a rady mládeže boli pozvaní, aby sa zúčastnili dňa interaktívnych prezentácií, workshopov a diskusií. Bolo odoslaných viac ako 200 pozvánok a nakoniec sme zhromaždili 33 účastníkov z rôznych prostredí. Multiplikačné podujatie sa konalo v vidieckej oblasti západného Slovenska na rodinnej farme Uhliská a súčasťou programu bola aj exkurzia areálu s jednou z majiteľiek, ktorá

Workshopy a diskusie

Monika Slaninová

Multiplikačné podujatie v priestoroch rodinnej farmy Uhliská v Nemšovej

nám vysvetlila filozofiu trvalo udržateľného rodinného podniku. Na záver exkurzie sme si vyskúšali niekoľko aktivít na prepájanie sa s prírodou, ktoré sú súčasťou toolkitu.

Rôzne aktivity boli zamerané na rôzne skupiny zainteresovaných strán. Zatiaľ čo si mladí účastníci tréningov užívali spoločný čas, osviežili si aktivity z tréningov v zahraničí, učiteľov zaujala pedagogická príručka. Mládežníci odprezentovali svoje skúsenosti a umožnili nahliadnúť do vzdelávacích procesov a skúseností získaných počas účasti na projektových aktivitách v zahraničí. Slovenskí mladí účastníci sa rozhodli predviesť aktivitu „morské vlny“, aktivitu „Assets based learning“, regeneračnú špirálu a „Project Canvas“. Vysvetlili vybranú aktivitu zo sady nástrojov a potom ostatní účastníci podujatia pracovali v skupinách, aby si aktivitu vyskúšali a chvíľu sa o nej porozprávali, aby si aspoň

niekoľko aktivít zo sady nástrojov prakticky zažili. Pracovníčka s mládežou, ktorá sa zúčastnila na projekte, predviedla metodiku toolkitu a vyzvala účastníkov, aby si niekoľko aktivít vyskúšali. Účastníci dostali výstupy projektu na použitie a zdieľanie vo svojich sieťach. Na konci podujatia boli všetci účastníci požiadaní, aby sa podelili o svoj názor na prezentované výstupy a na potenciálne využitie súboru nástrojov. Väčšina mala záujem v budúcnosti túto sadu nástrojov využívať vo svojej práci alebo v škole, čo potvrdili aj odpovede v dotazníku spätnej väzby, ktorý bol účastníkom zaslaný online deň po podujatí. Zainteresované strany, ktoré pracujú s učiteľmi alebo pracovníkmi s mládežou, požiadali našu koordinátorku projektu, aby predstavila súbor nástrojov a jeho aktivity na podujatiach určených pre členov partnerkých sietí.

Aj my sme mohli byť súčasťou Európskeho mládežníckeho summitu v Rumunsku!

V dňoch 5. – 9. septembra 2023 sme sa zúčastnili celoeurópskeho summitu, ktorý sa konal na v dedinke Aroeanu, neďaleko mesta Iasi v Rumunsku. Čo bolo cieľom tohto projektu, čo sme zažili a s akými pocitmi odchádzame sa dočítate v práve v tomto článku.

Cieľom tohto projektu bolo vypočuť hlasy mladých ľudí, najmä z vidieckych oblastí a následne ich podnety posunúť k vyšším mocnostiam tvorenia politik a rozhodnutí. Celé tri dni sme pracovali na tom, ako zlepšiť podmienky pre túto znevýhodnenú skupinu a ako zabezpečiť, aby mladí ľudia ostávali na vidieku a neboli automaticky považovaní len za farmárov, záhradkárov a pod. Viac ako 200 nie len mladí ľudia, ale aj pracovníkov s mládežou z celej európskej únie sa stretlo, aby spojili svoje hlasy a boli vypočutí na úrovniach, kde sa bude konať.

Na začiatok sme dorazili na prvú lokalitu, kde sme sa krátko zoznámili a dozvedeli sa,

Delegácia zo Slovenska

čo všetko nás čaká. Nasledovala prezentácia projektu „European Youth Village“ (Európska mládežnícka dedina) vďaka ktorému mohol byť zrealizovaný práve tento summit. „European Youth Village“ sa snaží zapojiť vidiecku mládež do angažovanosti v ich obci, ktorá je následne hodnotená a najaktívnejšia skupina mladých ľudí získava titul Európskej mládežníckej dediny. Neskôr sme sa presunuli na časť s mottom „From Rural to Plural“ (z vidieckeho do množného). Rozdelili sme sa do pracovných skupín, kde sme diskutovali o hlavných problémoch, príležitostiach a vysnivanom fungovaní daných oblastí. Tieto skupiny niesli názvy rôznych častí mládežníckeho ekosystému ako mládežnícke infraštruktúry, mládežnícke vízie, ľudské zdroje, mládežnícka práca, financovanie a štruktúry. Toto všetko sú oblasti, v ktorých boli všetky naše postrehy zapísané a následne

spracované do dokumentu pre vyšších predstaviteľov tvorenia politik až do Európskej komisie.

Na ďalší deň nás čakala prezentácia o možnostiach Erasmus +, kde sme si mohli vypočuť niekoľko inšpirujúcich projektov a spoznať bližšie ľudí, ktorí tieto projekty zastrešujú. Bolo naozaj úžasné vidieť, že každý jeden máme podobné hodnoty a to rozvíjať naše okolie k lepšiemu. V tejto časti sme dostali aj my tú možnosť odprezentovať náš už úspešne ukončený projekt „Mládežnícka akcia pre prírodu a duševnú pohodu“. Po skončení sme dostávali dobré ohlasy na náš projekt a podarilo sa nadviazať aj pár nových partnerstiev. Ďalšia časť sa niesla v duchu rôznych workshopov, ktoré nám mali pomôcť pri práci v našich lokálnych komunitách. Nechýbali workshopy s rozvíjaním technických zručností, komunikačných, ale aj tých poslucháčskych schopností a mnoho, mnoho ďalšieho. Každý sme mali možnosť absolvovať až tri rôzne workshopy, kde sme si nie len rozšírili obzory, ale aj spoznali nových ľudí. Na konci druhého dňa nás čakal medzinárodný večer, kde sme mohli vidieť úžasný miestny folklórny súbor, ktorý nám predviedol tradičné rumunské tance a hudbu. Ako Slováci sme sa tiež nedali zahanbiť a pripravili sme si bohatú prezentáciu našich jedál, kultúry a nádhornej krajiny.

Posledný tretí deň sme začali príbehmi mladých ľudí z vidieckych oblastí z Nórska, Španielska a Rumunska, ktorí sa podelili o svoju skúsenosť so životom a vyrastaním na vidieku. Veľa príbehov bolo viac smutných ako veselých, no najkrajšie na tom je, že všetci tí ľudia vždy videli nádej a išli za zmenou k lepšiemu. Dali do toho všetko, aby mohli rozbehnúť napríklad mládežnícke centrum alebo mládežnícky parlament na vidieku. Tieto príbehy nás všetkých inšpirovali k tomu, že vždy sa dá. V ďalšom vstupe nás prišli navštíviť dvaja reprezentanti Európskeho parlamentu, ktorí sa podelili o pohľady na vidiecku mládež z uhlu politikov a tvorcov politik. Sľúbili nám však, že budú robiť všetko, čo bude v ich silách, aby pretlačili naše sťažnosti a návrhy a začali ich riešiť na rozhodovacej úrovni. No a keďže všetko raz končí, tak pomaly sme sa presunuli až na záver celého summitu, kde sme zhodnotili celú akciu a dohodli sa, že toto bol len náš začiatok. Každý jeden si odniesol so sebou dávku inšpirácie, guráže a informácií, ktoré je pripravený zdieľať a odovzdávať ďalej.

Otvorenie summitu – úvodná aktivita

Na záver chceme povedať, že sme veľmi vďační, že sme sa mohli zúčastniť tejto inšpirujúcej akcie a veríme, že sme aj týmto krátkym odkazom oslovili Vás, milí čitatelia, aby ste sa na vidieku a vidiecku mládež pozerali ako na príležitosť rozvíjať naše komunity a okolia a prispievať k lepšiemu životu v našej spoločnosti.

Prednáška vo vonkajšom stane

Registrácia účastníkov

Prírodný a vidiecky cestovný ruch

Konferencia na Prednej Hore 3. – 4. októbra 2023, organizátor podujatia Ministerstvo dopravy SR – sekcia cestovného ruchu.

Účelom stretnutia bola diskusia, spolupráca subjektov pôsobiacich na území s cieľom vzájomnej výmeny poznatkov aktérov a profesionálov pôsobiacich v sektore ochrany prírody, biodiverzity a prírodného cestovného ruchu. Témy diskusií :Prírodný turizmus, Čo prináša zonácia národných parkov do územia [okrajové zóny, obce, pohorie ...], Obmedzenia a rozvoj cestovného ruchu v prírodných rezerváciách, chránených územiach a národných parkoch., Poskytovanie služieb na území a v okrajových oblastiach NP, prístupnosť a bezpečnosť

návštevníkov na území NP, Geopark ako produkt cestovného ruchu – prezentácia a diskusia aktívnych zástupcov Geoparkov v SR a zástupcov OCR., Zelený cestovný ruch / moderovaná odborná diskusia/ prizvaných hostí a aktérov pôsobiacich na území – prezentácie vybraných VR OCR ponúkajúcich overené produkty formou soirée., Vidiecky cestovný ruch., Rozvoj cykloturistiky.

Na podujatí Mária Behanovská predstavila aktivity vidieckeho parlamentu ako aj zapojenie Slovenska do Vidieckeho paktu EÚ.

Mária Behanovská predstavuje aktivity VIPA

Účast Vidieckeho parlamentu mladých na Slovensku na konferencii „Opravári spoločnosti“ v Kúpeľoch SLIAČ

V dňoch 21. a 22. novembra 2023 sa v priestoroch Kúpeľov SLIAČ stretli zástupcovia neziskových a občianskych združení z celého Slovenska na výročnej konferencii s názvom „Opravári spoločnosti“. Organizovaná iniciatívou Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku, konferencia sa stala prostredím bohatých diskusií o obnove dôvery v polarizovanej spoločnosti.

Nadčasové témy dvojdňového podujatia zahŕňali hľadanie ciest, ako posilniť vzťahy a obnoviť dôveru v občianskej spoločnosti. Osobitný dôraz sa kládol na úlohu občianskeho sektora v tomto procese. Medzi významnými osobnosťami, ktoré sa zúčastnili diskusií, boli predseda Národnej rady SR, Peter Pellegrini, riaditeľka o.z. Bystriny, Zuzana Wienk, a zakladateľ Mladí proti fašizmu, Marek Mach, spolu s ďalšími významnými ľuďmi.

Nebol výnimkou ani Vidiecky parlament mladých na Slovensku, ktorý pridal svoj hlas k diskusiám o budovaní dôvery a spolupráce na vidieku. Jeho zástupcovia neváhali zdieľať svoje skúsenosti, vízie a ciele v oblasti posilňovania vzťahov v rámci vidieckych komunít.

Konferencia neponúkla len priestor na reflexiu a diskusie, ale aj príležitosť pre organizácie ako Vidiecky parlament mladých na Slovensku budovať nové vzťahy a posilňovať existujúce partnerstvá. Účast na tejto významnej udalosti inšpirovala Vidiecky parlament mladých k ďalším krokom v ich snahe vytvárať pozitívne zmeny v ich komunite.

Sme plní nádeje, že výsledky tejto konferencie budú slúžiť ako impulz pre rozvoj konkrétnych projektov a iniciatív, ktoré povedú k obnove dôvery a spolupráce nielen na Slovensku, ale aj vo vidieckych oblastiach.

Diskusia hostí

tím ED
Banskobystrický
región

Zhrnutie záverov Konferencie „Atraktívnejší vidiek II“

Konferencia bola v poradí druhou v sérii pravidelných stretávaní sa zainteresovaných aktérov (tvorcov politík a ich adresátov) s cieľom vytvoriť priestor pre vzájomný dialóg, ktorý umožní formulovať najpotrebnejšie riešenia pre sociálno-ekonomický rozvoj vidieka.

Účastníci konferencie

Ide o platformu, v rámci ktorej sa postupnými krokmi participatívne tvorí základný rámec **Vízie pre atraktívnejší vidiek SR** v horizonte roku 2040 s ambíciou predložiť ju do Národnej rady SR, ako náš národný príspevok k Vidieckemu paktu EÚ vytvorenému na implementáciu Dlhodobej vízie EÚ pre vidiecke oblasti do roku 2040.

Konferenciu organizovalo MPRV SR v spolupráci so Združením miest a obcí Slovenska, Vidieckym parlamentom, Národnou sieťou rozvoja vidieka SR, Inštitútom znalostného pôdohospodárstva a inovácií a Slovenskou poľnohospodárskou univerzitou v Nitre.

Program bol rozdelený do dvoch blokov. V prvom bloku sa prezentovali aktuálne a plánované výzvy Programu rozvoja vidieka a podpory najmenej rozvinutých okresov cez Ministerstvo

investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, ako aj integrované vodné, pôdne a klimatické plánovanie v podobe Cestovnej mapy obehového bio-hospodárstva v rámci Podpory vidieka v oblasti manažmentu vôd, živín, OZE a klímy. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre prezentovala aktuálnu situáciu v oblasti prevencie plytvania potravinami na globálnej, európskej a národnej úrovni, ako aj výstupy výskumného a inovatívneho projektu FOODRUS (viac informácií a možnosti zapojenia sa do výskumu: www.jedloniejeodpad.sk). Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS) poukázalo na existenčné problémy, ktorým aktuálne čelia mestá a obce a potrebujú koncepciu ich stabilizácie. Trenčiansky samosprávny kraj vyzval k spájaniu sa na všetkých úrovniach a vo všetkých etapách a k vzájomnej podpore pri dosahovaní spoločných cieľov pre vidiek.

V druhom bloku sa interaktívnou formou práce v štyroch skupinách aktívne zapojili všetci účastníci konferencie do formulácie návrhov ako sa zjednotiť pre rozvoj vidieka a identifikovať najpotrebnejšie riešenia pre sociálno-ekonomický rozvoj vidieka.

Ambíciou je **spoločne prekonať tradičné sektorové myslenie** a pretaviť ho do spoločného úsilia zjednocujúceho rôznych aktérov a rôzne rezorty pod spoločným cieľom. Za týmto účelom sa po skončení konferencie uskutočnil **Okrúhly stôl**, na ktorom sa na pracovnej úrovni medzi rôznymi partnermi hľadali možnosti ako prakticky spolupracovať a lepšie komunikovať pri rozvoji vidieka a príprave strategických dokumentov pre jeho rozvoj.

Snahou je pravidelne sa stretávať a diskutovať návrhy na prehĺbenie komunikácie, ako aj nájsť správny formát tvorby medzirezortného

Konferencia sa konala 8. júna v Trenčíne

prierezového partnerstva, v rámci ktorého by sa formulovali konkrétne uchopiteľné a zrozumiteľné odporúčania, doktrína pre vidiek a overovanie dopadov rôznych politík na vidiek (tzv. rural profing). Prínosom by bolo vytvoriť medzirezortnú pracovnú skupinu odborníkov pre vidiek na koordináciu a prepojenie rôznych politík a stratégií. Širšia podpora rezortov je nevyhnutná. Rovnako treba vyriešiť ich rozhodovaciu právomoc, ako aj záväznosť ich rozhodnutí.

Aby vidiek žil je potrebné tam udržať ľudí a prilákať nových. Osobitne treba podporovať rozmanité aktivity pre deti a mládež. Nezabúdať na dôležité prepojenie na poľnohospodárstvo a malých producentov, ktorí tvoria na vidieku lokálne produkty, čo je previazané na rozvoj vidieckeho turistického ruchu a kultúry.

Vzišla požiadavka na **komplexný prístup k vidieku**, aby sa prepojili všetci aktéri žijúcich na vidieku a pracujúci pre vidiek, čo si vyžaduje zásadnú zmenu od základov. Vidiek je jeden živý organický celok a treba k nemu tak pristupovať.

Sfunkčniť a posilniť treba existujúce mechanizmy a nástroje, napr. regionálne poradenské centrá prepájať, posilniť komunikáciu a zlepšiť koordináciu na lokálnej úrovni. Funkčný mechanizmus spolupráce by mohol vzniknúť zdola nahor spoluprácou starostov, MAS-iek a iných zainteresovaných.

Ďalšia konferencia je plánovaná na druhú polovicu septembra, kde by sa prezentovali príklady dobrej praxe a spolupráce na lokálnej úrovni zviditeľňujúce sektorové väzby a stimulujúce zavedenie vidieckeho dokazovania a overovania politík v pôsobnosti rôznych rezortov.

Spolupráca krajín stredoeurópskeho regiónu vo vidieckej turistike

Závery konferencie prijaté účastníkmi

V dňoch 9.-11. októbra 2023 sa uskutočnila v Lesnici na Pieninách konferencia pod názvom „Spolupráca krajín stredoeurópskeho regiónu vo vidieckej turistike“, ktorú organizoval Slovenský zväz vidieckej turistiky a agroturistiky (SZVTA), pod záštitou MPRV SR a v spolupráci so SPU v Nitre a VIPA na Slovensku. Konferencia sa niesla v duchu motto „Prosperujúci vidiek – silný štát“. Cestovný ruch musel v posledných rokoch čeliť mnohým náročným situáciám, ako pandémie Covid19, prudký nárast cien energií, potravín, vojna na Ukrajine. Tieto okolnosti viedli k nedostatku pracovných síl v zariadeniach turizmu. Cieľom konferencie bolo vyhodnotiť súčasné podmienky a možnosti podnikania vo vidieckej turistike v krajinách stredoeurópskeho regiónu, výmena skúseností, vytvorenie medzirezortnej spolupráce na podporu rozvoja slovenského vidieka s cieľom podporiť vytváranie nových pracovných príležitostí. Konferencia bola určená pre podnikateľov vo vidieckom cestovnom ruchu, starostov, pedagógov, členov MAS, OOCR, KOCR, samosprávne kraje a ďalšie organizácie. Na konferencii vystúpili domáci a zahraniční lektori ako Ing. Martin Kováč, štátny tajomník MPRV SR, Ing. Klaus Ehrlich generálny sekretár Európskeho zväzu vidieckej turistiky RURAL TOUR zo Španielska, Mgr. Marek Harbulák prezident ZCR SR, JUDr. Marieta Okenková PhD zo SPU v Nitre a ďalší lektori. Organizátori pripravili podklad pre diskusiu na Okružný stôl v podobe téz, ktoré inventarizujú súčasný stav podmienok práce a života ľudí na slovenskom vidieku a vychádzajú zo sociologických prác bývalého VÚEPP v Bratislave. Na konferencii bol predstavený projekt poradenstva COSME, ktorý organizuje RURAL TOUR pre európskych podnikateľov vo vidieckej turistike.

Súčasnou konferencie bola aj odborná exkurzia do zariadení vidieckej turistiky na Pieninách, splav

po rieke Dunajec, návšteva cezhraničného regiónu v Poľsku a prehliadka iných atrakcií pre turistov. Pieniny patria medzi najatraktívnejšie miesta pre vidiecku turistiku na Slovensku, preto organizátori zvolili toto miesto predovšetkým pre záujemcov zo severovýchodného Slovenska na výmenu skúseností a takto zatriť prírodných krás pre domácich a zahraničných turistov. Konferencia bola v poradí už tretie úspešné tohoročné informačné podujatie MPRV SR po Zvolene a Trenčíne organizované v spolupráci s Vidieckym parlamentom na Slovensku a SPU v Nitre.

Odporúčania pre príslušné štátne orgány

- ▶ Vytvoriť medzirezortnú trvalú komisiu alebo Radu vlády pod gesciou MPRV SR zloženú zo zástupcov MD SR, MŽP SR, MK SR, MF SR, MIRRI SR, ÚV SR a iných rezortov za účelom koordinácie podporných aktivít na oživenie podnikania na slovenskom vidieku. Podporujeme vytvorenie pozície podpredsedu vlády SR pre vidiek. Účastníci konferencie podporujú aj návrh vytvorenia osobitného Ministerstva pre cestovný ruch a šport SR.
- ▶ Rozhodujúci význam v krízových situáciách zohráva pôdohospodárstvo, ktoré zabezpečuje výživu obyvateľstva. Prostredím poľnohospodárskej výroby a lesníctva je vidiek, ktorý má nezastupiteľné miesto. Dlhodobo pociťujeme absenciu jasnej a záväznej vízie pre obnovenie potravinovej bezpečnosti, ktorá by sa realizovala vo všetkých verejných politikách. Víťame návrh Vízie pre atraktívnejší vidiek do roku 2030 vypracovaný SPU v Nitre a VIPA na Slovensku, ako aj rozpracovanie obehového biohospodárstva z dielne MPRV SR.
- ▶ Venovať sústavnú pozornosť podpore cestovného ruchu a ekosystémových služieb na

Slovensku ako spôsobu vyrovnávania regionálnych rozdielov, vytváraním nových pracovných príležitostí na slovenskom vidieku a zamedziť tak odchodu mladých ľudí z vidieka do miest a zahraničia.

- ▶ Nakoľko súčasná úroveň potravinovej sebestačnosti Slovenska je dlhodobo nízka je potrebné venovať prioritnú pozornosť finančnej a legislatívnej podpore pre pôdohospodárstvo a vidiecke regióny, aby sa zlepšila situácia regionálnej ekonomiky. Vhodným nástrojom je legislatívne ukotvenie pravidiel pre vznik regionálnych odbytových združení.
- ▶ Významný príspevok k vidieckej ekonomike priniesie aj rozvoj agroturistiky a vidieckeho cestovného ruchu, ochrana kultúrneho dedičstva a dobudovanie dopravnej infraštruktúry, čo prispieje k zlepšeniu infraštruktúry vidieka, vrátane podpory zamestnanosti na vidieku. Odstrániť potravinové „púšte“ a dobudovať služby pre obyvateľstvo na vidieku.
- ▶ Zapájanie aktérov vidieka do tvorby politik a rozhodovacích procesov dlhodobo absentuje. Adekvátne konzultačné mechanizmy nie sú vytvorené. Vhodným riešením je prehlbenie medzirezortnej spolupráce (aj územnej).
- ▶ Zámery a opatrenia v problematike rozvoja vidieka musia reagovať nielen na tlak spoločenskej praxe, ale predovšetkým na narastajúce limity demografických zdrojov vidieka a sociálneho kapitálu územia. Stanovenie priorit je potrebné poňmať ako jeden segment multiodvetvových relevantných opatrení.
- ▶ Zjednodušiť nastavenie administratívnych procesov pri implementácii CLLD projektov zo strany riadiacich orgánov /PPA, MIRRI SR, MPRV SR/ s cieľom zvýšiť atraktivitu vidieckeho územia a podporiť podnikanie v cestovnom ruchu.
- ▶ Zintenzívniť činnosť SZVTA, využiť poradenský projekt COSME v rámci RURAL TOUR na zvýšenie kvality poskytovaných služieb, zaviesť udeľovanie „Znakov kvality“ pre zariadenia VTA na Slovensku, profesionalizovať činnosť sekretariátu SZVTA zapojením do vyhlásených výziev. Odporúča sa využiť poradenskú sieť Inštitútu znalostného pôdohospodárstva inovácií.
- ▶ Zvýšiť podporu pre menšie obce do 1000 obyvateľov, najmä vo forme podpory pri príprave a vypracovávaní projektov pre rozvoj obce.

Diskusia hostí

- ▶ Zlepšiť informovanosť o zariadeniach vidieckej turistiky v stredoeurópskom regióne s cieľom zvýšiť ich obsadenosť domácimi a zahraničnými návštevníkmi, podobne ako rekreačné poukazy podporovať zvýšenie návštevnosti ďalšími formami napríklad regionálnych produktov predajom z dvora a obnovením predaja na trhoviskách.
- ▶ Zlepšiť synergie medzi rôznymi podpornými programami (NSP, OP Slovensko, Interreg) v súčasných aj budúcich programových obdobiach. Optimálne nastaviť parametre medzi rôznymi typmi podpôr, ktoré by pôsobili synergicky a súčasne by eliminovali neefektívne využívanie týchto verejných zdrojov. Pre budúce obdobie je potrebné zamerať sa na zrýchlenie budovania inovačného prostredia. Zlepšenie podmienok v oblasti rozvoja inovácií je jednou z najdôležitejších úloh pôdohospodárstva a relevantných rezortov.
- ▶ Vyzývajú všetky zainteresované ministerstva zapojiť sa konkrétnymi záväzkami do Paktu pre vidiek, ktorý bol vytvorený Európskou komisiou pre implementáciu Dlhodobej vízie pre rozvoj vidieka EÚ do roku 2040. Vidiecky parlament na Slovensku aktívne dlhodobo participuje na aktivitách Paktu pre vidiek na európskej ako aj národnej úrovni.

V Lesnici 10. októbra 2023 účastníci konferencie

Informačný regionálny bod Lišov

Projekt, rekonštrukcia budovy z roku 1887 na informačný bod v rámci BBSK. (OZ Lišov Múzeum)

Občianske združenie Lišov Múzeum bolo založené v roku 2015 ako nezisková organizácia (občianske združenie) a pôsobí ako inovátna komunitná organizácia v malej dedinke na južnom Slovensku s názvom Lišov, okres Krupina a región Hont. V areáli múzea sú tri časti prvou je tradičný Lišovský dom, druhou je replika keltského obydlia a trefou časťou je galéria masiek, v ktorej sa

Jakub Dvorský a Martin Kvietok zameriavajú archeologický výskum

Prvé nálezy

nachádza malý obchodík s miestnymi výrobkami od miestnych remeselníkov, umelcov, farmárov. Práca združenia sa týka hlavne udržateľnosti, čo znamená využívanie miestnych materiálov, miestnych zručností a vytváranie miestnych produktov a hodnôt. Organizujeme rôzne podujatia, trhy v areáli múzea. Venujeme sa aj vzdelávacej činnosti a projektom ERASMUS+, kde mávame ročne niekoľko výmenných pobytov.

Aktuálne sme u nás v múzeu ukončili rekonštrukcia domu z roku 1887, tento dom bude slúžiť ako informačný bod v rámci BBSK – „Informačný regionálny bod Lišov, ako malé informačné centrum, ktoré poskytne návštevníkom informácie o regióne Hont v BBSK. Zároveň sa bude objekt využívať aj na prezentáciu prírodného staviteľstva a tradičnej architektúry, s možnosťou predaja kávy ako mála kaviareň. Pri rekonštrukcii boli použité pôvodné materiály ako je hlina, kameň a drevo. Zároveň rekonštrukcia slúžila aj ako ukážka prírodného staviteľstva pre miestnych a zahraničných, dobrovoľníkov, študentov, lektorov.

náš vidiek 3-4/2023

štvrtročník
ročník XX.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

strany 4–13

**ZABOKREKY
NAD NITROU**

CHYNORANY

**Vinohrady
a víno**

strany 14–17

**Liečivé
rastliny**

strany 17–19

Obsah

- 3 Ideme do zimy...
- 4 Obec na trase Via Magna Chynorany
- 8 Obec Žabokreky nad Nitrou
- 14 Vinohrady a víno
- 17 Liečivé rastliny

náš vidiek

Ročník: XX.

Číslo: 3-4/2023

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
 Občianske združenie
 Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk
 maria.behanovska@gmail.com
 www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
20. marca 2024

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
 Ing. Karol Herian, CSc
 doc. Ing. Jozef Húska, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Foto na titulnej strane obálky:
Kostol Panny Márie Kráľovnej v Žabokreky nad Nitrou a kostol Nanebovzatia Panny Márie v Chynoranoch; autor Jozef Garlík

Foto na 2. strane obálky:
www.depositphotos.com

Magna Via – cesta krásna, cesta hodná nasledovania!

Vážení priatelia, členovia OZ Magna Via, podporovatelia a čitatelia časopisu Náš vidiek!

Práve sa Vám dostáva do rúk dvojčíslo spoločného časopisu Vidieckeho parlamentu a OZ Magna Via – Náš vidiek 3-4. Ako ste istotne vytušili z absencie čísla 3 situácia po období covidovej pandémie je stále zložitá. Nastala výmena na poste predsedu občianskeho združenia, vedenie pracuje v novom zložení a financie stále chýbajú. Jediné čo sa nemení, už takmer 500 rokov, je trasa Magna Via a my aj v tomto vydaní prejdeme podľa plánu ďalší krásny a poučný kus po tejto ceste. Navštívime obce v okrese Partizánske – Chynorany a Žabokreky nad Nitrou. História a súčasný život v týchto obciach, ktoré boli v minulosti svedkami udalostí na tejto Veľkej poštovej ceste vás určite zaujme a bude zdrojom poučenia.

Blíži sa koniec kalendárneho roka, máme po voľbách novú vládu a to prináša nové zmeny. Dúfame, že napriek šumom okolo príspevkov z 2% daní

bude možné, že naši priaznivci budú môcť prispieť na činnosť združenia. Pokiaľ tá možnosť zostane zachovaná uchádzame sa o Vašu priazeň a prosíme o tento príspevok na Daňovom úrade pri podaní daňového priznania, alebo o dobrovoľné príspevky na číslo účtu IBAN: SK61 6500 0000 0000 2017 7778

Čoskoro vkročíme do Nového roka 2024 a bude to rok bližšie k veľkému výročiu 500-ročnici Via Magna, ktoré oslávime v roku 2026 a musíme sa na to dôkladne pripraviť.

V novom roku 2024 prajeme všetkým našim čitateľom a priaznivcom veľa zdravia, úspechov a príjemné chvíle pri čítaní časopisu a pri návšteve miest a obcí na ceste Magna Via.

Ing. Jozef Garlík, PhD.
člen Predstavenstva o.z. Magna Via

Ideme do zimy... poetické okienko

Skončili sa letné časy, keď užívali sme si leta krásy, teraz už máme chladnú zimu na krku a čakáme mrazy, každé euro pre vysoké ceny energií obrátíme v dlani tri razy... Zaviedli sme silný proces šetrenia a obmedzenia výdavkov nevieme čo očakávať, strácame sa v mori príspevkov – odhadovať, čo je pravda a čo sú hoaxy je hlavolam pre laikov, často s tým problém majú aj naslovovzatí machri a odborníci. Často tápeme v spleti informácií ako v zimnej metelici a preto prajem všetkým jarnú pohodu a leto v duši – nedajte sa pomýliť chladom zimy, teplo srdca nech vás živí a nech vás hrejú teplé a štedré ľudské dlane, keď chladná zima schladí srdcia ľudí sa pokúsi Vianoce a Nový štedrý rok nech zlomia tieto pokusy

JOZEF GARLÍK

Obec na trase Via Magna Chynorany

V Chynoranoch tam to žije, svetom letia chýry množstvo ľudí na akciách vždy sa tam hmýri... Od nikoho sa nechynú, žijú a nehnú – naopak – svorne sa primkli aby vynikli... V Chynoranoch Nová Stopa – hudobná skupina vyhráva a národ rád sa zabáva.. Recituje, divadlo hrá – v Múzeu u Beniaka nie je to ver', chasa ledajaká ...

Po nádherných a tajuplných cestách Via Magna sme sa dostali do nádherného kraja v blízkosti štátnej prírodnej rezervácie Chynorianský luh s najsevernejším výskytom zbytkov lužných lesov v Európe. Obec Chynorany 2.septembra 2023 oslávila 780.výročie prvej písomnej zmienky v kronike.

Nachádza v okrese Partizánske a je známa ako rodisko básnika Valentína Beniaka a ako jeden z významných dopravných uzlov. História obce, ktorá má dnes takmer 2700obyvateľov, bola v minulosti spätá s remeslami.

Prvá písomná zmienka: 1243

Rozloha katastra: 1035 ha

Počet obyvateľov: 2697 (k 31.12.2022)

Starostka: Mgr. Veronika Bezáková

Významné pamiatky: kamenný most zo 16. storočia, socha Ecce Homo z roku 1710 socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1751

Zaujímavosti :

- ▶ Etnografické múzeum so zbierkou predmetov dennej potreby, nástrojov, nábytku a ľudových pôvodných odevov ...
- ▶ Pamätná izba Valentína Beniaka, slovenský festival poézie – Beniakové Chynorany.
- ▶ Divadlo Valentína Beniaka

Obec sa nachádza na Strednonitrianskej nive na pravom brehu rieky Nitra približne v strede medzi mestami Partizánske a Topoľčany. Severozápadne sa terén vlní do Bojnianskej pahorkatiny, za ktorou vystupuje Považský Inovec, južným a východným smerom sa za korytom Nitry dvíha Tribečské pohorie a následne aj pohorie Tribeč.

Partizánske je vzdialené 10 km severovýchodným smerom, Topoľčany 12 km juhozápadne a Bánovce nad Bebravou 15 km severne.

„Prvá písomná zmienka o obci Chynorany je z roku 1243, je však samozrejme, že obec má dlhšiu históriu. Prvotní obyvatelia obce sa zaoberali poľnohospodárstvom, postupne potom prešli k remeslám s tým, že v minulosti tam pôsobili krajčírni, obuvníci, krčmári či mäsiari. Chynorany podľa na základe historických záznamov patrili v minulosti viacerým biskupom a šľachticom, ale najznámejším vlastníkom bol ostrihomský arcibiskup Jozef Baťáni, ktorého úradníci popisali hospodárske a náboženské, ale aj sociálne i kultúrne pomery v obci v roku 1800. Pôvod názvu obce sa dá vysvetliť rôzne, jeden z výkladov hovorí o tom, že Chynorany sú odvodené od slova chynút sa, čiže od niekoho sa odťahovať, oddeľovať sa od niečoho. Na základe porovnávajúceho štúdia s inými slovanskými jazykmi je zrejme, že od koreňa chyn, chynút, sa vytvorilo slovo chynor, znamenajúce miesto, ktoré sa klonilo, zvažovalo, vnáralo do močaristého terénu. V roku 1387 mala usadlosť názov Herenen, v roku 1390 Henyeren a v roku 1773 sa volala Chinoran. V dobe silnej maďarizácie (v r. 1910) sa nazývala Kinorány. Z uvedeného vyplýva, že ide o prebratie pôvodného slovanského sídelného názvu Chrenjane (1).

Na území Chynorian sa nachádzajú i historické objekty, najznámejším je podľa starostky kostol, potom sú to solné sklady. „A boli tu aj veľmi známe

Kostol Nanebovzatia Panny Márie z roku 1789.

Foto: Jozef Garlík

.....

podzemné chodby, ktoré viedli od kostola až na cintorín. Rozprávalo sa, že ľudia sa tam schovávali, najmä, keď boli Turci na Slovensku. Vtedy sa chodby najviac využívali. V dnešnej dobe sú chodby vo väčšine prípadov zapadnuté prachom a aj zasypané, takže veľmi o tom nechceme hovoriť, pretože mládež by sa mohla chcieť do nich dostať a mohlo by to byť pre nich nebezpečné.

S Chynoranmi sa spája i slovenský básnik Valentín Beniak, po ktorom nesie meno i slovenský festival poézie s viac ako 20-ročnou tradíciou Beniakové Chynorany. „Valentín Beniak bol rodák z Chynorian, robil a pôsobil v Chynoranoch dlhší čas ako notár.

Keďže písal tak, ako sa panstvu nepáčilo, bol aj zakázaný. V podstate ani naši rodičia veľa nevedeli o Beniakovi ako o spisovateľovi. Až po roku 1989 sa dostal aj do učebných osnov a odvtedy je známejší na Slovensku,“ vysvetlila chynorianska starostka. Nachádza sa tu múzeum básnika Valentína Benia-

ka a každoročne sa v obci koná Slovenský festival poézie Beniakové Chynorany.

Valentín Beniak (* 19. február 1894, Chynorany (5) – † 6. november 1973, Bratislava bol slovenský básnik a prekladateľ, predstaviteľ symbolizmu ktorý sa angažoval aj politicky aj počas existencie Slovenského štátu. Narodil sa v roľníckej rodine a vzdelanie získaval v rokoch 1900 – 1906 v Chynoranoch, v rokoch 1913 v Topoľčanoch a v rokoch 1914 – 1916 v Nitre. V rokoch 1916 – 1917 pokračoval v štúdiu na právnickej fakulte v Budapešti, no z finančných dôvodov musel štúdiom zanechať. Pracoval ako praktikant na notárskom úrade, neskôr ako podnotár v Bánove,

v rokoch 1919 – 1935 bol vedúcim notárom v Chynoranoch, v rokoch 1936 – 1939 v Novej Bani. V roku 1939 sa presťahoval do Bratislavy, kde pracoval ako úradník. Pôsobil i v prezidentskej kancelárii Jozefa Tisa a neskôr pokračoval vo svojej úradníckej kariére ako vedúci na sekretariáte ministerstva vnútra (od roku 1940 bol ministrom Šaňo Mach. V roku 1939 alebo 1940 bol zvolený za predsedu Spolku slovenských spisovateľov a vo funkcii zotrval až do roku 1945, kedy začal pracovať na Povereníctve školstva a osvetý(6).

V roku 1947 odišiel do dôchodku. Publikovať začal v roku 1922 v časopise Slovenské pohľady. Na jeho tvorbu vplývali napr. Ivan Krasko, Endre Ady či Jiří Wolker. Vo svojich básňach vyjadroval najmä hlboké putá k domovu, k rodnej zemi a jej ľuďom. Precítoval tragiku ľudských osudov, ale i vlastného života, lásku k človeku a súcit s jeho nešťastím, no taktiež sa s čitateľmi delil o dojmy so stretnutiami so svetom. Vo svojej tvorbe začínal s dielami, ktoré sa radili k symbolizmu a poetizmu (*Ozveny krokov, Lunapark* a i.) a v zrelej tvorbe sa sústredil na problematiku existen-

ciálnu (napr. *Plačúci Amor, Sonety podvečerné*). Jeho knihy veršov vyšli v troch zväzkoch Vybraných spisov. Po skončení 2. svetovej vojny sa venoval viac prekladom, a to najmä z anglickej, maďarskej a nemeckej literatúry (William Shakespeare, Johann Wolfgang Goethe, Oscar Wilde, Imre Madách a iní).

Beniakové Chynorany

Pamätná izba Valentína Beniaka v Chynorianskom etnografickom múzeu

Noviny píšu o Divadle Valentína Beniaka

Na území obce sa nachádza i zvyšok najsevernejšie položeného lužného lesa na Slovensku. Chynorianský luh je štátnou prírodnou rezerváciou a vyskytujú sa tam desiatky druhov zvierat či drevín. „Chynorianský luh je známy nie tými stromami, jaseňmi, dubmi, ale najmä medvedím cesnakom,“

priblížil obyvateľ Chynorian, 76-ročný Marián Gajdoš, podľa ktorého je tento háj najväčšou prírodnou raritou na okolí.

Drevo z Chynorianskeho luhu, ako ďalej ozrejnil, používali obyvatelia na výrobu náradia na obáranie prasiatka, alebo sa z neho robili krosná. „Ja som dokonca počul, že toto drevo sa vyvážalo až do Hamburgu na stavbu lodí. Tým bol výnimočný, že také vzácne tvrdé odolné drevo sa používalo na výrobu lodí,“ doplnil.

Chynorianský luh vyhlásili za štátnu prírodnú rezerváciu 1. júla 1981, dôvodom pre tento krok bola ochrana posledných zvyškov lužných lesov. Štátna prírodná rezervácia sa rozkladá na ploche 44 hektárov a je posledným zvyškom najsevernejšie položeného pôvodného lužného lesa na v Strednej Európe.

Obec s kompletnou občianskou vybavenosťou sa nachádza na križovatke medzi mestami Partizánske, Topoľčany a Bánovce nad Bebravou, čím sa zaraďuje k významným dopravným uzlom. K 1. januáru tohto roka mala 2697 obyvateľov a je tak druhou najväčšou obcou okresu Partizánske. Na území Chynorian pôsobi i viacero podnikateľov. Žije tam aj zhruba 250 Rómov, ktorí sa však k rómskej komunite nehlásia, poznanelala Lachkovičová s tým, že komunita sa obec už dlhšie venuje prostredníctvom projektu terénnej sociálnej práce.

História dychovej hudby CHYNORIANKA

Dychová hudba v rokoch 1859 – 1920

V obecnej kronike sa uvádza, že v roku 1820 bol vypísaný konkurz na obsadenie miesta organistu a učiteľa. Na konkurz sa prihlásili štyria uchádzači, ale po absolvovaní predpísanej skúšky, t.j. zahrat a zaspievať dve nábožné piesne a zahrat prelúdium, konkurzom neprešli. A ako sa ďalej uvádza, trvalo dva roky, pokiaľ uvoľnené miesto organistu obsadili, a to v roku 1822. Bol to istý Gašpar Lahvička. Už v tomto čase sa pokúšali Chynoranci založiť dychovú hudbu. Začala sa i zbierka na nástroje. V tom období ale vypukol v obci požiar a ten spôsobil finančné ťažkosti. Na nákup nástrojov nebolo peňazí, lebo po požiarí bolo potrebné zakúpiť novú striekačku. Vtedy už bola zakúpená jedna krídlovka, na ktorú sa učil hrať Jozef Chrenko hasičský signál na zvolávanie hasičov.

V roku 1856 nastupuje na miesto organistu a učiteľa Peter Molnár. Jeho pričinením sa znovu začí-

najú zbierať korunky na dychové nástroje, začína nácvik a v roku 1859 po prvýkrát zahrála dychovka aj v Chynoranoch.

Prvé významné vystúpenie bolo v roku 1861 na stoličnom zasadnutí v Nitre, kde vystúpil proti martinskému memorandu richtár Chynorian Jozef Magdolen. Od tejto doby dychovka v obci žije a hudobné nástroje sa podávajú z rúk do rúk aj ich potomkom.

Prvý zakladateľ dychovej hudby žil v obci 38 rokov a jeho účinkovanie v obci zanechalo dobrý základ pre dychovú hudbu. Členovia dychovej hudby boli z gazdovských rodín, lebo v tých časoch ešte remeslo neprekvitalo. Malo to aj výhodu, že členovia dychovej hudby boli stále doma, že sa rýchlo mohli zorganizovať a tak tráviť mnohé večery spolu, aby si svoj život spríjemnili. Pre nácvik používali školské miestnosti. Po jeho odchode na zaslužilý odpočinok prebral funkciu dirigenta v roku 1885 Anton Bliška, ktorý vŕš v obci pôsobil len necelé dva roky. Po ňom viedli túto dychovku jej členovia Pavol Bezák a Jozef Chrenko. Činnosť dychovej hudby bola zameraná na rôzne oslavy, kde sa hrávalo pri rôznych obecných príležitostiach, súkromných oslavách, zábavách a tiež na pútiach.

Táto dychová hudba bola založená v čase silnej maďarizácie, avšak vzhľadom k tomu, že jej členovia boli Slováci, hrávali i slovenské skladby a dnes môžeme konštatovať, že aj ich pričinením národnostné povedomie rástlo. Pretože to členovia s hudbou brali poctivo a úroveň dychovky bola na tú dobu dobrá, ich pôsobenie prekročilo hranice Topoľčianskeho okresu, ba i Nitrianskej župy a v roku 1905 hrali na slávnostiach v Turčianskom sv. Martine. V roku 1906 sa vydala chynorianska dychovka i za hranice vlasti a dva týždne putovali na vozoch do Rakúska, kde hrali v meste Mariazell

Dlaždička Magna Via pred OcÚ v Chynoranoch

na slávnostiach v pútnickom kostole. Ani spiatocná cesta nebola bez vystúpenia. Zúčastnili sa na slávnostiach v Šaštine. V Mariazelli hrala dychovka ešte raz i v roku 1908.

POUŽITÉ ZDROJE:

- Zdroj: TASR, Obec Chynorany
- Obr.1. Titulná strana <https://www.chynorany.sk/historia-obce-chynorany.html>
- <https://sk.wikipedia.org/wiki/Chynorany> obr.1
- Obr.2. Kostol Nanebovzatia Panny Márie z roku 1789. Foto: TASR, autor R. Stoklasa, 20. januára 201
- Obr.3 Valentín Beniak
- Foto: TASR, autor R. Stoklasa, 20. januára 2017
- https://sk.wikipedia.org/wiki/Valent%C3%ADn_Beniak
- 6. TERAZ.SK. Pred 125 rokmi sa narodil básnik Valentín Beniak [online]. TERAZ.sk, 2019-02-19, [cit. 2020-09-24] https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/archiv_topolcany_2021/inventare/notarske_urady/topolcany/Obvodny_notarsky_urad_v_Chynoranoch.pdf

Obec Žabokreky nad Nitrou

Žabokreky nad Nitrou – obec v okrese Partizánske na Slovensku. V obci k 31. 12. 2020 žilo 1 740 obyvateľov. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1291. Osídlenie terajšej oblasti Žabokriek je však doložené archeologickými nálezmi už z doby kamennej a postupne aj z ďalších historických etáp. Za vlády Mateja Korvína sa tu usadili exulanti z Čiech. V rokoch 1872 až 1922 boli Žabokreky sídlom jedného z dvanástich služných okresov Nitrianskej župy, do ktorého patrilo 37 obcí. Pôvodne mali poľnohospodársky charakter a neskôr boli aj dôležitým centrom obchodného a výrobného života.

Osídlenie v dobe kamennej

Obdobie doby kamennej zachovalo stopy osídlenia prvých lovcov a poľnohospodárov aj v geografickom regióne Žabokriek. Najstaršie kontakty pravekého človeka s týmto územím sa podarilo objaviť v priestore výraznej a nad širokým okolím dominujúcej vyvýšenine, nazývanej Striebornica. Počas výskumov Archeologického ústavu SAV sa zistila prítomnosť kamenných nástrojov. Tieto kamenné nástroje boli podľa použitia len samotné, alebo vsadené do drevenej alebo kostenej násady. Nálezy kamenných nástrojov dokladujú prenikanie szeletskej kultúry do Ponitria z Považia, pravdepodobne cez údolie rieky Bebravy a Jastrabské sedlo v Považskom Inovci. Nálezy sú z povrchových prieskumov, kedy na tom mieste boli objekty tehelne a pri kopaní hliny sa nálezisko značne ničilo. Kvôli tomu sa uskutočnil v roku 1963 archeologický výskum, pri ktorom sa zároveň objavili aj predmety z doby železnej. Nálezy keramiky často zdobenej rytou výzdobou, predstavujú dôležitý materiál pri štúdiu spoločnosti doby kamennej.

Žabokreky ako súčasť Veľkej Moravy

Geografická uzavretosť teritória hornej Nitry s kvalitnými nivnými a hnedozemnými pôdami, sieťou vodných tokov, lesných porastov a optimálnych krajinným reliéfom, tvorili rozhodujúce prvky prírodného prostredia, ktoré zaujali prví slovanskí usadlíci už v predveľkomoravskom období. Región

topoľčianskej kotliny so stredným tokom rieky Nitry a jej prítokov, zovretý pohoriami Tríbeča, Strážovskej hornatiny a Považským Inovcom, patrí medzi starobylé slovanské sídliskové enklávy a husto osídlené časti jadra Veľkej Moravy. Ucelenejšie výsledky z čias Veľkej Moravy priniesol povojnový rozvoj slovenskej archeológie. Výskumy odhalili vyspelú kultúru slovanského obyvateľstva s rozsiahlou sakrálnou architektúrou a pokročilou remeselnou výrobou (tavenie a kovanie železa a spracovávanie iných kovov). Informácie o veľkomoravskom ľude prinášajú najmä pohrebiská, sídliská, resp. kniežacie panstvá. Stopy veľkomoravskej minulosti Žabokriek sú zdokumentované v archíve Archeologického ústavu SAV, resp. Vlastivedného múzea v Topoľčanoch.

Žabokreky v stredoveku

Archeologické výskumy dokladujú, že na území žabokriek nepretržite existovala stredoveká osada. Rok 1291 treba považovať len za rok prvej písomnej zmienky o starobylej už dávno jestvujúcej osade. Žabokreky boli starým šľachtickým majetkom, ktorí vlastnili šľachtici Žabokreckovci, ktorí patrili k tzv. vyššej šľachte, čo dokazuje aj ich účasť na uvedení Matúša Čáka do držby hradného panstva Uhrovec. Patrili im aj Ostratice, Pečeňany a Otrhánky v Trenčianskej župe. Žabokreky už vočasno stredovekom období boli sídlom fary. Tunajší kostolík postavili už niekedy v 11. tom storočí.

Bývalá gotická strážna veža postavená okolo roku 1320. V 16. a 17. storočí bola upravená, v 20. storočí prebudovaná na obytný dom. Historický objekt je hranolová vežová stavba, okolo nej boli v dávnej minulosti valy. Považuje sa aj za hrádok. Na jej severnej strane sú zachované časti gotických konzol z pôvodnej ochodze. Pri renesančnej úprave nárožia ju ozdobili nepravými sgrafitami. Dnes je vnútorná dispozícia úplne prestavaná. Veža sa nachádza priamo v obci, južne od kostola.

Začiatok 15. storočia bol už v znamení husitskej revolúcie v susednom Českom kráľovstve. Aj šľachtici mali bojovať proti husitom a keďže sa im nechcelo, dezertovali a tým sa dostali do nemilosti kráľa Žigmunda. Týmto sa dostali do služieb vyššej

Bývalá gotická strážna veža

šľachty, lebo ich majetkové pomery už neboli najlepšie, a tak museli prijať kastelánske a správckové funkcie. V 15. tom storočí sa v Žabokrekoch uskutočňoval štvrtkový trh, ktorý sa stával vyhľadávaným v širokom okolí. Popri trhoch sa okrem obchodovania riešili aj iné záležitosti, ako vyhlasovanie súdnych sporov, pokonania sa medzi stránkami a dochádzalo aj k násilnostiam a vyrovnávaniam si účtov. V tom období mali už Žabokreky určite obečnú samosprávu. Začiatkom 16. storočia sa nad obcou ešte nachádzal les. Z dôvodu žabomyších zemianskych sporov bol tento les vyrúbaný. Znesvárené zemianske rodiny neustávali vo svojich sporoch ani v nasledujúcom období.

Žabokreky za čias tureckého panstva

V roku 1526 sa stretlo uhorské vojsko s mnohonásobne silnejším tureckým. Samozrejme bitku uhorské vojsko prehralo a zostalo tak bezmocné. Turci túto skutočnosť využili a v roku 1530 vnikli ich oddiely hlboko na územie Slovenska a pre-

nikli až do Ponitria k Žabokrekcom. Vďaka tomu, že na okraji stál opevnený kaštieľ, Turci nezničili Žabokreky úplne. Vypálili iba severný, nechránený koniec. V Žabokrekoch stálo v 16. storočí viac ako 50 obývaných domov v ktorých mohlo bývať asi 300 ľudí. Spolu so zemeďanmi ich mohlo byť asi 350. Po porážke cisárskych vojsk Turkami nastalo v krajine dvojvládie a zmätok. Časť uhorských stavov zvolila za kráľa Ferdinanda I. a tzv. národná strana Jána Zápoľského. Západné Slovensko ovládli lúpežní rytieri Podmanickovci. Obsadili aj kaštieľ v Žabokrekoch, ktorý začali ešte viac opevňovať a aj v Nitrianskej Strede, benedikťínsky kláštor v Klíži, z ktorých premenili na pevnosť. Tým zablokovali cesty vedúce Ponitriem k banským mestám. Habsburský dvor to nemohol nechať bez povšimnutia a tak sa snažil dobyť kaštieľ v Žabokrekoch. Podmanickovci sa však udržali. Vlastnícke pomery sa zrejme ustálili až po vymretí Podmanickovcov 1559, kedy bol kaštieľ vrátený Pavlovi Žabokreckému. Žabokreky ležali na frekventovanej križovatke a tak sa stali jednou zo staníc poštovej linky z Viedne. Na prelome 16. a 17. storočia začali Turci znova ohrozovať oblasť Ponitria. Žabokreky však ani v týchto pohnutých dobách neprestávali byť centrom obchodného a spoločenského ruchu. Mestečká a dediny sa podriadili tureckej nadvláde. Z tohto obdobia sa zachoval daňový súpis, z ktorého je možné zistiť veľa informácií. Žabokrečania sa ocitli v ťažkom položení kvôli odvádzaniu poplatkov zemeďanom a tureckým úradníkom. Po veľkej bitke pri Viedni roku 1683 tu bolo turecké vojsko rozprášené a viac sa z porážky nespamätalo. Následky tureckého vpádu boli ťažké a krajina sa z nich dlho spamätávala.

Žabokreky v 18. storočí

Začiatok nového storočia nebol pre krajinu najšťastnejší. Od roku 1703 do roku 1711 cez Slovensko prehrmelo posledné stavovské povstanie pod vedením Františka II. Rákocziho. Pod zástavami boja za slobodu sa najskôr objavili nižšie ľudové vrstvy a po určitom váhaní sa pridala aj šľachta, ktorá hájila predovšetkým svoje "zlaté" slobody. Najrušnejšie udalosti sa tu odohrali v rokoch 1707-1708. Kurucké vojsko zimovalo v okolí Bánoviec a Žabokriek rozložené v domoch sedliakov. To znamenalo mimoriadnu záťaž pre tunajšie obyvateľstvo. Roku 1708 sa pri Trenčíne odohrala veľká bitka, kde cisárске vojsko rozprášilo kurucov. Utekajúce jednotky ustu-

povali Ponitrim do Tekova. Povstanie nakoniec skončilo kompromisom. Uhorská šľachta si udržala svoje privilégiá a stavy zasa uznali dedičnú vládu habsburských panovníkov. Cisár Karol VI. nechal v rokoch 1715 a 1720 celkom z praktických dôvodov vykonať súpis dane platiaceho obyvateľstva v uhorskom kráľovstve. Jeho výsledky (zrejme však nie celkom smerodajné) ukázali veľkú zbedačenosť obyvateľstva. V roku 1715 zaznamenali v Žabokrekochoch iba 10 sedliackych domácností, ktoré boli schopné platiť dane.

V Žabokrekochoch bolo pomerne veľa zemepánov. O panstvo sa staralo množstvo služobníkov. V súpise je ich zapísaných celkom 27. Žabokrečtí sedliaci hospodárili na polovičných a štvrtinových usadlostiach. K polovičnej usadlosti patrilo okolo 26 brat. meríc oráčín a lúky na 4 koscov. Stav hospodárskych zvierat boli v tom čase nasledovné: 29 koní (najmä na furmanky), 63 kráv, 302 oviec, 102 sviňí a 6 klátov včiel. Najviac hospodárskych zvierat chovali v rodinách sedliakov. Niektorí vlastnili až dva páry koní, k tomu 2-3 kravy, 20 až 30 oviec a 3-5 ošipaných. V rodinách želiarov sa chovali 1 až 2 kravičky a rovnaký počet prasíc. Podželiari (hofieri) nechovali (až na dva prípady) žiadne domáce zvieratá. Panskí služobníci naopak držali vo svojich domácnostiach po 1 až 2 kravách, dve až tri ošipané a niektorí ovčiari chovali 15 až 30 oviec. Zaujímavé je, že v Žabokrekochoch v tom čase nezaznamenali volský dobytok, ktorý sa vtedy využíval ako hlavná ťažná sila. Ako zaujímavosť možno uviesť, že v mestečku zdanili aj 4 kotlíky na pálenie pálenky. Mestečko v čase súpisu patrilo viacerým zemepánom. Žabokrekry mali právo výčapu po celý rok, ale obec toto právo dala do árendy židovi Petrášovi. Ďalej sa v súpise konštatuje, že týždenné trhy v mestečku už nevydržiaujú. Namiesto nich sa konajú 3 jarmoky, z ktorých má obec zisk 12 zlatých a 50 denárov. V intraviláne mestečka sa nachádzajú ovocné záhrady s celkovou rozlohou na 4 brat. merice. Vinohradníctvo v Žabokrekochoch bolo už na ústupe. Vinice, ktoré kedysi založili na kopaniciach, premenili na oráčiny.

Osvietenský panovník Mária Terézia a jej syn Jozef II. si veľmi nástojčivo uvedomili, že existujúci stav vo vzťahoch medzi poddanými a zemepánmi je nutné zreformovať a postaviť na právny základ. Poddanské povinnosti mali byť úmerné rozsahu

Socha sv. Jána Nepomuckého

sedliackych gruntov. Uhorská šľachta sa najskôr postavila k tejto reforme veľmi odmietavo. Pod tlakom viedenského dvora však nakoniec musela ustúpiť. 22. júna 1769 sa v Žabokrekochoch v prítomnosti obecnej rady a zemepanských úradníkov uskutočnila urbárska regulácia a stoliční úradníci spísali odpovede obecnej rady na predpísaných 9 bodov, pomocou ktorých vrchnosť zisťovala povinnosti a vzťahy medzi poddanými a zemepánmi. Žabokrečania odpovedali, že ich povinnosti voči vrchnosti nikdy neboli spísané vo forme urbára, ale všetko vykonávali iba podľa starej obyčaje. Každý hospodár musel pre panstvo robotovať 3 dni v týždni so svojim záprahom, alebo 6 dní pešo.

V otázke o obecnom majetku uviedli, že obci patrí pálená krčma a jedna roľička. V Žabokrekochoch sa okrem toho vykonávali 3 jarmoky a trhové poplatky z týchto jarmokov patrili panstvu okrem jednej šestiny, ktorá pripadla Žabokrečanom za vyberanie mýtného a udržiavanie poriadku. Ďalej Žabokrečania uviedli, že v mestečku sa nachádza 7 opustených poddanských usadlostí, ktoré spustli

ešte pred 40 rokmi buď pre vymretie majiteľov, alebo kvôli biede. V odpovediach sa tiež konštatuje, že poddaní neodvádzali zemepánom deviatok v naturálnej forme, ale v peniazoch. Obe strany sa dohodli, že tento zvyk budú zachovávať aj naďalej. Výška náhrady za deviatok bola odhadnutá na 4 zlaté, ktoré boli splatné v dvoch termínoch (na Jura a Michala). Podľa nových nariadení mali sedliaci robotovať so svojím záprahom iba 52 dní do roka (alebo 104 dní ručne) a želiari iba 18 dní a hofieri 12 dní ročne.

Cisár Jozef II. nariadil v rokoch 1784-87 prvé sčítanie ľudu v Uhorsku. Šľachta znovu protestovala, lebo sa malo spisovať aj všetko zemianske i obyvateľstvo a označené číslom mali byť aj ich kúrie. V mestečku bolo 67 obývaných domov, v ktorých žilo 123 rodín (skoro 2 rodiny v 1 dome) a celkový počet obyvateľstva bol 511. Z tohto počtu bolo 104 ženatých mužov a 142 slobodných. Žien žilo v mestečku 265.

Na rozhraní nového a starého veku

Systém poddanstva, ktorý sa v Uhorsku udržiaval ešte v prvej polovici 19. storočia, plodil stagnáciu hospodárstva. Naturálne hospodárenie sedliackych domácností a málo výkonná poddanská práca na majetkoch zemepánov neumožňovali znateľnejší ekonomický rast. Zemepáni v snahe získať vyššie dôchodky zo svojich majetkov začali svoju pôdu prenajímať.

Žabokrekry zaznamenávali rast počtu obyvateľstva najmä vďaka prílevu židovských obchodníkov, remeselníkov a krčmárov. Začiatkom 19. storočia ich v Žabokrekochoch zaznamenali až 135. Katolíkov tu v tom čase žilo 410. V roku 1828 v mestečku zaznamenali 97 obývaných domov a 675 obyvateľov. Z tohto počtu bolo už iba 7 sedliackych domácností. Do kategórie želiarov patrila iba jedna osoba. Veľmi početná bola skupina hofierov (39 rodín), z nich viac ako polovicu (25) tvorili židovské rodiny.

Demografický rozmach mestečka výrazne poznamenala epidémia cholery, ktorá sa prehnala Slovenskom v lete roku 1831. Jej šírenie z východu nezastavili ani kordóny vojska a aj v Žabokrekochoch si vybrala svoju krutú daň. V tom roku pochovalo 58 Žabokrečanov. Ani v ďalších rokoch nebol počet zomrelých nízky. Pohyboval sa medzi 10 až 30 pohrebmi ročne. Vysoká bola najmä detská úmrtnosť. Zo živonarodených detí sa sotva polovica dožívala 10 rokov.

Rímskokatolícky kostol z roku 1913 je zasvätený Panne Márii Kráľovnej.

V prvej polovici 19. storočia sa v Žabokrekochoch usadila zemianska rodina Petrikovičovcov. Frantisek Petrikovič sa ako komposesor prvý raz spomína roku 1831. Pôvodne pochádzal z Malých Borčian. Zásluhou Petrikovičovcov bol čiastočne zrenovovaný tunajší hrádok a v prístavbe bola zriadená aj poštová stanica.

Marcovými zákonmi roku 1848 bolo konečne v Uhorsku zrušené poddanstvo. Urbárski poddaní sa po splatení značnej finančnej čiastky stali plnoprávnymi vlastníkmi svojich pozemkov. Táto možnosť sa však vzťahovala iba na malý počet Žabokrečanov. Na tých, čo mali od panstva v prenájme neurbársku pôdu, sa oslobodenie od robot nevzťahovalo. V 50. tých roka 19. storočia sa začal v Žabokrekochoch proces komasácie – sceľovania menších rozptýlených pozemkov do väčších celkov. Pri tejto príležitosti nechali spísať roku 1857 aj pozemkovú knihu obce, pravda, v maďarskom jazyku. Keďže Žabokrekry boli dovtedy slovenským mestečkom (židia sa hlásili k nemeckej národnosti), museli kvôli identifikácii chotárnych názvov zapísať tieto názvy v ich slovenskej podobe.

Roľnícke hospodárstva kvôli zastaralej agrotechnike dosahovali veľmi nízke výnosy. Cestu k modernizácii poľnohospodárstva videli mnohí v šírení osvetly a zavádzaní nových druhov plodín. Takéto ciele si vytýčil aj Hospodársky spolok pre údolie Nitry. Dňa 15. februára 1872 sa konala v Žabokrekochoch prípravná schôdzka, na ktorej boli vypracované a prečítané stanovky spolku. Konkrétne v Žabokre-

koch sa potom pravidelne uskutočňovali výstavy plemenných býkov a teliat. Rok 1872 je významný pre Žabokreky aj v inom ohľade. V rámci reorganizácie štátnej správy sa mestečko stalo sídlom samostatného Žabokreckého okresu, patriaceho do Nitrianskej župy. Táto skutočnosť mala nepochybne pozitívny vplyv na ďalší rozvoj Žabokriek. Okrem okresného úradu tu bol zriadený aj matričný úrad a žandárska stanica. V Žabokrekoch začal pôsobiť aj obvodný lekár. Prílev štátnych úradníkov a zamestnancov umožňoval ďalší rast obchodníckej vrstvy v mestečku, ale zároveň znamenal aj zvýšenú maďarizáciu.

Obdobie 1. Československej republiky

Rakúsko-uhorská monarchia povzbudzovaná Nemeckou ríšou rozpútala v lete roku 1914 prvú svetovú vojnu útokom na Srbsko. Vtedy ešte nik netušil, že stará monarchia začala pracovať na svojom definitívnom konci. Skupina tzv. realistických politikov z okruhu T. G. Masaryka, ku ktorej patril aj M. R. Štefánik, využila nezmieriteľné rozpory medzi oboma táborami veľmocí a od samého začiatku vojny sa usilovala o presadenie myšlienky rozbitia Rakúsko-Uhorska a konštituovanie demokratického Česko-Slovenska. 28. októbra 1918 bol prijatý zákon o vzniku samostatného Česko-slovenského štátu.

Vznik republiky priniesol pre Slovensko mnoho pozitívnych zmien. Skončil sa hrubý národnostný útlak a začal fungovať relatívne demokratický politický systém. Začala sa uskutočňovať pozemková reforma. Na miesta štátnych úradníkov a zamestnancov prichádzali Česi, pretože väčšina miestneho úradníctva kvôli svojmu maďaróskemu zmysľaniu spoluprácu s novým režimom odmietala. V Žabokrekoch bolo roku 1919 obývaných 126 domov s celkovým počtom obyvateľov 1096. Z tohto počtu bolo 521 príslušníkov mužského pohlavia a 575 osôb ženského pohlavia. V mestečku boli v tom čase tri školy: cirkevná, štátna a židovská.

Život, mestečka neprijemným spôsobom poznamenala reforma štátnej správy v roku 1922. Po územnej reorganizácii prestali byť Žabokreky sídlom okresu. Toto vyvolalo nevoľu miestneho zastupiteľstva i živnostníkov. Na základe starej tradície sa aj v období I. republiky pravidelne konali v mestečku dobytčie jarmoky. Politický život v mestečku sa zintenzívňoval predovšetkým v obdobiach pred voľbami. Zo širokého spektra politických strán sa

v Žabokrekoch etablovali predovšetkým agrárna strana, sociálnodemokratická strana, židovská strana a ľudová strana (neskôr premenovaná na Hlinkovú slovenskú ľudovú stranu). V roku 1927 bolo v Žabokrekoch 116 obývaných domov a v nich 244 bytov. Z celkového počtu obyvateľstva 1066 bolo obyvateľov mužského pohlavia 497 a ženského 569. Podľa národnostného zloženia tu žilo 892 Slovákov, 2 Nemci, 16 Maďarov, 145 Židov a 11 cudzozemcov. Podľa vierovyznania sa v Žabokrekoch nachádzalo 860 katolíkov, 11 evanjelikov a 194 osôb izraelského vierovyznania. Fakticky nulový (presnejšie mínusový) rast obyvateľstva svedčí o pokračujúcom vystaňovalectve

Obdobie Slovenského štátu

Slovenská politická reprezentácia využila oslabenia pražskej vlády a 6. októbra 1938 na zasadnutí výkonného výboru HSLS vyhlásila autonómiu Slovenska. Slovenská krajská vláda na čele s dr. J. Tisom prevzala na Slovensku výkonnú a zákonodarnú moc. Vo vzťahoch k pražskej vláde však neustále dochádzalo k sporom a obe strany jestvujúci stav nepovažovali za trvalý. Situácia sa vyhrotila najmä začiatkom marca a na pokyn pražskej vlády sa na Slovensku v noci z 9. na 10. marca uskutočnil vojenský prevrat. Ministri slovenskej vlády boli suspendovaní a dr. J. Tiso sa vrátil do Bánoviec. Hitlerova diplomacia neskrývaným nátlakom nútila slovenskú politickú reprezentáciu k urýchlenej voľbe – buď vyhlási samostatný štát, alebo bude Slovensko rozdelené medzi Maďarsko a Poľsko. Slovenský snem potom 14. marca 1939 vyhlásil slovenský štát. Význam tohto aktu spočíva v tom, že po prvý raz v dejinách si Slováci začali spravovať svoje veci sami. Napriek pesimistickým predpovediam, že nový štát nevydrží ani 3 týždne, dokázal svoju životaschopnosť a jeho predstavitelia vedeli v ťažkých vojnových podmienkach zabezpečiť pre slovenské obyvateľstvo pomerne slušné životné podmienky.

Ťažkým bremenom na konte slovenskej vlády však zostávajú deportácie židovského obyvateľstva. Židia boli postupne zbavovaní občianskych a majetkových práv a už v rokoch 1939 a 1940 boli pre nich zriaďované pracovné tábory. Skutočnosť však bola oveľa tragickejšia, transporty smerovali do vyhľadzovacích koncentračných táborov, kde židovské obyvateľstvo čakala surová fyzická likvi-

dácia. Po zverejnení týchto skutočností slovenská vláda deportácie zastavila a zvyšok židovského obyvateľstva deportovali potom sami Nemci v roku 1944. Tragédia židovského obyvateľstva sa priamo dotkla aj Žabokriek, veď tu žilo skoro 200 obyvateľov židovskej národnosti. Väčšina z nich bola deportovaná, niektorí boli internovaní v pracovnom tábore v Novákoch a iba jednotlivcom sa podarilo zachrániť.

V súvislosti s porážkami nemeckej armády na východnom fronte sa aj na Slovensku začali stupňovať odbojné nálady proti režimu. Komunisti pracujúci v ilegality uzavreli v decembri 1943 dohodu s predstaviteľmi tzv. občianskych odbojových skupín o spoločnom postupe a konštituovala sa ilegálna SNR. Jej predstaviteľom sa podarilo získať pre myšlienku povstania značnú časť dôstojníckeho zboru slovenskej armády. Treba konštatovať, že keď povstanie koncom augusta 1944 skutočne vypuklo, nestretlo sa na juhozápadná Slovensku s väčším ohlasom. Okrem trnavskej posádky zostala väčšina tunajších jednotiek lojálna k vláde. Zo Žabokriek sa povstania zúčastnili vojaci narukovaní v armáde a jednotlivci zapojení v ilegálnej činnosti. Vďaka rýchlemu postupu sovietskej armády boli Žabokreky oslobodené bez väčšieho boja cez veľkonočné sviatky 1945.

Správa obce

V rokoch 1872-1922 boli Žabokreky sídlom slúžnovského okresu, do ktorého patrilo 37 obcí (Baštín, Borčany, Bošany, Dolné Vestenice, Dvorníky nad Nitricou, Chudá Lehota, Chynorany, Horné Vestenice, Hradište, Janova Ves, Ješkova Ves, Klátová Nová Ves, Klíž, Klížske Hradište, Krásno, Krnča, Libichava,

Livina, Livinské Opatovce, Malé Bielice, Malé Hoste, Nadlice, Návojevce, Nedašovce, Nitrianske Sučany, Pochabany, Práznovce, Račice, Rajčany, Skačany, Šišov, Turčianky, Veľké Bielice, Veľké Hoste, Zlatníky, Žabokreky nad Nitrou).

Ešte v rokoch 1850-1861 obec Žabokreky bola súčasťou slúžnovského okresu patriaceho pod Oslany. V rokoch 1861-1871 patrili pod pôsobnosť slúžnovského okresu Prievidza.

Žabokrecký okres bol jedným z dvanástich slúžnovských okresov Nitrianskej župy (Skalica, Senica, Myjava, Nové Mesto n/V, Piešťany, Topoľčany, Žabokreky n/N, Prievidza, Hlohovec, Nitra, Šaľa n/V, Nové Zámky). Na čele slúžnovského úradu bol hlavný slúžny, ktorému podliehali ako podslúžny policajný trestný sudca a slúžnovský husár. Okrem toho úrad mal aj dvoch kancelistov.

Po vytvorení Československej republiky prichádzajú do Žabokriek ako sídla okresu administratívni úradníci českej národnosti, ktorí obsadzujú uvoľnené miesta po vedúcich úradníkoch podporujúcich maďarský režim.

Nové administratívne usporiadanie Slovenska so sebou prinieslo aj zrušenie Žabokreckého okresu. Žabokreky a časť ďalších obcí bola pričlenená k Topoľčianskemu okresu. Týmto zásahom obec výrazne stratila na svojom postavení. Žabokreky zostali len sídlom obvodného notariátu do ktorého patrili len Malé Bielice. Notariáty po roku 1945 stratili svoje opodstatnenie. Ich funkciu prebrali obvodné úrady MNV. Z notára sa stal tajomník obvodného úradu. Výrazný stavebný ruch začal v 60. rokoch, kedy sa dobudovali bezprašné cesty, mnoho domov a postupne až do súčasnosti všetky inžinierske siete po celej obci.

POUŽITÁ LITERATÚRA :

[1] Šmotlákova B., Lukačka J.: Žabokreky nad Nitrou (1291 – 1991), Vlastivedné múzeum Topoľčany v spolupráci s Obecným úradom v Žabokrekoch nad Nitrou, 1991

[2] Dr. Sziklay János, Dr. Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai, Nyitra vármegye monografiája, Budapešť 1934

A ďalej boli použité spomienky a rozprávanie starých občanov obce Žabokreky

OBRÁZKY:

<https://zabokrekynadnitrou.sk/symboly-a-statut-obce/>

Symboly obce Žabokreky sú zapísané v Heraldickom registri Slovenskej republiky pod signatúrou Z-73/99 .

<https://www.hrady-zamky.sk/zabokreky-nad-nitrou/>

Obr.3. https://sk.wikipedia.org/wiki/%C5%BDabokreky_nad_Nitrou

Vinohrady a víno

Putovanie za dobrým pohárom zlatistého moku alebo teplého rozpeneného a voňavého burčiaku patrí medzi najstaršie formy prímestskej gastronomickej agroturistiky, postupom času nadobudla „vínoturistika“ rôzne formy a v druhej polovici nášho storočia sa ujala ako doplnková dovolenka cestovania po vínorodých krajoch, vinárskych okružných cestách či vínných trasách. V súčasnosti ju už začíname znovuobjavovať aj na Slovensku, keď sme zistili, že naši bližší i vzdialenejší susedia našli v nej zaujímavý zdroj príjmov, oživilí upadajúce regióny a dali zamestnanie mnohým ľuďom. Podpora vinohradníctva v týchto krajinách je súčasťou štátnej politiky z viacerých dôvodov.

- viniču sa darí aj v podmienkach, kde iné poľnohospodárske plodiny neprospeievajú (piesočnaté, svahovité, kamenisté pôdy) a dokáže prekonať aj dlhé obdobie sucha pri vysokých teplotách;
- mohutnou koreňovou sústavou a veľkou produkciou nadzemnej hmoty sa podieľa na tvorbe životného prostredia a ochrane proti erózií;
- hrozno patrí medzi domáce obnoviteľné zdroje surovín na výrobu vína, nealkoholických nápojov, destilátov, octov; ani odvody z dane z nich nie sú zanedbateľným príspevkom do štátneho rozpočtu.

Rôzne formy vidieckej turistiky vo vinohradníckych regiónoch môžeme najľahšie rozdeliť z pohľadu dĺžky trvania jednotlivých akcií, počtu pobytových dní alebo času využívania objektov.

Celoročne využívané objekty a zariadenia

Je to najrozšírenejší spôsob zaužívaný v západnej Európe, kedy cestovné kancelárie v spojení so záujmovými združeniami vinohradníkov organizujú pravidelné krátkodobé či víkendové putovanie vo vinárskom regióne z návštevou zaujímavých objektov a historických pamiatok, na ktoré voľne nadväzuje degustácia typických vinárskych výrobkov danej oblasti (hlavne domáce vína s označením pôvodu) a konzumácia tamojších gastronomic-

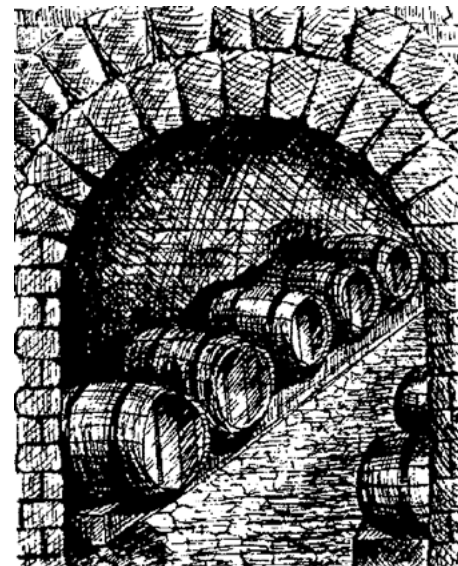
kých špeciálie. Večer sú spojené so spoločenským posezením alebo návštevou kultúrnych podujatí, vystúpení folkloristických skupín a pod. Účastníci majú možnosť zakúpiť si fľašované vína z daného regiónu, trvanlivé gastronomicke špeciality (syry, mäsové a pekárenské produkty) a ľudovomelecké výrobky (keramiku, porcelán, predmety z dreva, kože a pod.). V čase oberačiek sa predáva stolové hrozno, mušt a iné ovocie. Ubytovanie je jednoduché, spravidla bez väčšieho komfortu, ktoré môžu poskytnúť aj majitelia vinohradov vo svojich objektoch. Často sa využívajú aj upravené ubytovne pre sezónnych robotníkov.

V našich podmienkach sa stretávame skôr s vinárňami, viechami a pohostinskými zariadeniami, vo svete aj so špecializovanými obchodmi alebo predajňami vinárskych výrobkov, ktoré sa nachádzajú priamo vo vinohradoch, častejšie však v najbližšom sídliskovom centre, tržnici alebo pri komunikáciách. Hlavným cieľom týchto zariadení je krátko posezenie alebo rýchle občerstvenie, degustácia miestnych vín a nákup výrobkov. Prevádzkovateľmi sú priamo vlastníci vinohradov alebo častejšie združenia vinohradníkov, ktorí zásobujú tieto zariadenia svojimi výrobkami. Ubytovanie sa nepredpokladá s ohľadom na neorganizovanú agroturistiku.

Objekty sezónne využívané spravidla v čase oberačiek hrozna, ktoré majú veľmi rôznu formu a obsah

Viacdnňové pobyty sú spravidla spojené s poznávaním regiónu, odrôd hrozna a vína, aktívnou účasťou na oberaní hrozna a jeho spracovaní. Súčasťou sú aj výlety a pešie túry po vinohradníckom kraji, ktorý na jeseň hýri pestrosťou farieb. Nezaobmedniteľné sú večerné družné zábavy zberačov, oberačkové slávnosti, regionálne sviatky vinobrania a pod. Tento druh je určený pre nenáročných mladých ľudí kde sa spája aktívny oddych s činnou prácou. Ubytovanie je jednoduché v sezónnych ubytovniach.

Liečebno – kozmetické pobyty, zatiaľ málo rozšírené viacdnňové podujatia v prírode s nadväznými hrozňovými kúrami na celkovú regeneráciu organizmu. Hrozno z hľadiska racionálnej výživy človek

sa považuje za biologicky najhodnotnejšie ovocie. Vyznačuje sa najvyšším obsahom sušiny a cukrov, harmonickým obsahom kyselín, dusíkatých zlúčenín, trieslovín, minerálnych látok, vitamínov, farebných a aromatických zložiek. Známe sú aj pitné vínné kúry. O niektorých vínach (tokajské, červené) sa tvrdí, že majú liečivé účinky (Universalis vera medicina) pri chorobách chudokrvnosti a malátnosti, ale aj zažívacích či nervových poruchách. V poslednej dobe sa uvádza, že v štátoch s vysokou spotrebou vína (Taliansko, Portugalsko, Francúzsko – 80 l/rok na osobu) je podstatne nižšia úmrtnosť na srdcovo-cievne ochorenia. Aj nakvasený mušt (burčiak) sa vyznačuje stimulačným vplyvom na ľudský organizmus, lebo obsahuje zvýšený obsah vitamínov skupiny B a početnej biologickej aktívnej látky. Vínné kvasnice vo svojej prírodnej alebo upravenej forme sú vhodným kozmetickým prípravkom na ošetrovanie pokožky a pleti. Teplé obklady sa odporúčajú ako podporná liečba pri reumatických ochoreniach. Ubytovanie a stravovanie je spravidla u majiteľa vinohradu.

Prímestská agroturistika je rozšírená už oddávna aj u nás. Spravidla ide o výlety do blízkeho vinohradníckeho okolia v čase vinobrania spojené s konzumáciou burčiaku a mladých vín; mimo sezóny sa konzumujú miestne sudové vína v priestoroch

so skromným, skôr núdzovým vybavením. V minulosti z cechových zákonov vyplývalo právo na krátkodobé otvorenie viechy v meste alebo väčšej obci s presne definovanými podmienkami.

Príležitostné podujatia v oblastiach turistiky málo využívaných, spojených s návštevou vinohradov, vinárskych objektov, pivnici a pod.

Spravidla organizované pre uzatvorenu spoločnosť (na záver úspešného obchodného rokovania, odborného podujatia, jubilejného stretnutia pod.) s podávaním miestnych gastronomických špeciálie s degustáciou vybraných vín. S ubytovaním sa nepočíta, vybavenie objektov je jednoduché, účelné, ale dokonalé.

POŽIADAVKY PRE ÚSPEŠNÉ VYKONÁVANIE AGROTURISTIKY VO VINOHRADNÍCKEJ OBLASTI

Predovšetkým si treba uvedomiť, že každá forma z uvedených podujatí má špecifické nároky, ale všetky sa musia vyznačovať originalnosťou, ktorá má upútať, získať a udržať si záujemcov o tento spôsob trávenia voľného času. V žiadnom prípade to nemá byť napodobňovanie mestských vinární a pohostinstiev alebo rekreačných dovolenkových pobytov.

Priestorové vybavenie podmieňuje doba zotrvania návštevníka. Podľa toho vybavujeme možnosť ubytovania na viac dní, v súčasnej dobe už s účelným, jednoduchým a po stránke hygienickej bezchybným zariadením. Jednorázové poskytnutie prístrešia môže byť podstatne skromnejšie, spravidla v upravených priestoroch majiteľa vinohradu nepresahujúcich 5-10 postelí. Priestor na posezenie pri sezónnom využívaní môže byť aj vonku na terase, pod stromami, či pergolami viniča alebo pri ohnisku, ale vždy treba rátať s možnou nepriazňou počasia. Ochutnávka vín priamo vo funkčnej pivnici by sa mala obmedziť na symbolický pohár už z pohľadu určitej pohodlnosti návštevníka (nemôžno sedieť, uvoľniť sa, nízka teplota, zákaz fajčiť), ale aj z hľadiska výrobného to nie je žiadúce. Rovnako nežiadúca je aj návšteva účastníkov v ostatných výrobných priestoroch – kvasné pivnice (možnosť priotravenia až udusením oxidom uhličitým), ma-

nipulačné priestory, vyzrievacie pivnice, fľaškovne (neodporúča sa z hygienických dôvodov a možnosti úrazu). V niektorých veľkých výrobných podnikoch sa s exkurziami návštevníkov ráta už pri projektovaní budov a zariadení ako s najúčinnším spôsobom reklamy a propagácie výrobkov firmy. V objektoch sú vyčlenené zasklenené koridory, vyhladkové balkóny, dokonca s vnútropodnikovou prepravou návštevníkov, ktorí potom majú možnosť vidieť celý výrobný proces. Degustácia sa robí v účelových zariadeniach spĺňajúcich všetky požiadavky na laické hodnotenie vína (osvetlenie, odlievky) a možnosť zakúpiť si výrobky firmy.

Materiálne vybavenie je jednoduchšie s možnosťou pohodlne sedieť a konzumovať jednoduché jedlá, pokiaľ ide o menšie vinohradnícke usadlosti alebo priamu návštevu vo vinohrade. Pre náročných návštevníkov sa vyžaduje reštauračný typ zariadenia so všetkým, čo s tým súvisí. Všeobecne platí, že priestory sú originálne vyzdobené, často s diplomami a medailami za úspešné vína majiteľa v rôznych konkurzoch, výstavách či súťažiach, vhodné doplnené ľudovumeleckými výrobkami. Často sa vystavujú aj výrobky majiteľa alebo firmy v plnom prevedení. K základnému vybaveniu patrí vhodné chladiace zariadenie, pokiaľ sa nekonsumuje víno priamo z pivnice. Ochutnávajúce vína musia mať vždy optimálnu teplotu požadovanú pre konzumáciu (biele 10-12 °C, červené 16-18 °C, perlivé, šumivé 6-8 °C a burčiak 25 °C). Poháre musia byť pri degustácii zásadne sklenené, na stopke, priehľadné a číre bez akéhokoľvek dekoru, dokonale suché a vyleštené s poškodeným okrajom.

Personálne vybavenie. Povinnosti majiteľa vyplývajúce všeobecne zo živnostenského oprávnenia na túto činnosť. Pracovnú náplň personálu určuje ich pracovná zmluva so zameraním na pohostinské zariadenia. Dlhší pobyt priamo vo vinohrade a pri spracovaní hrozna vyplýva z dohodnutých a jednoznačne formulovaných podmienok.

Špecifické nároky musí spĺňať sprievodca pre exkurzie vo vinárskom podniku alebo manažér tohto typu agroturistiky. Okrem ovládania platných zásad pre agroturistiku musí byť navyše oboznámený s podmienkami pestovania a spracovania hrozna, výroby vína i s jeho hodnotením. Účastníci vinárskej agroturistiky môžu byť náhodilí návštevníci s minimálnymi znalosťami z hodnotenia vína; schopný manažér musí uspokojiť všetkých.

Z praktických poznatkov vyplýva, že účastníci agroturistiky vo vinohradníckom regióne má dost vyhradený okruh záujmov;

- ▶ chce sa oboznámiť s históriou vinohradníctva a vinárstva v danej oblasti i zvláštnosťami, ktorými sa oblasť vyznačuje;
- ▶ chce vidieť jednotlivé odrody hrozna a spoznať spôsob ich spracovania, oboznámiť sa s výrobou vína, jeho vyzrievaním, fľaškováním, ale aj s architektúrou vinárskych objektov;
- ▶ prakticky chce skúsiť, sám ohodnotiť jednotlivé druhy vína a overiť si svoje degustačné schopnosti;
- ▶ zaujíma sa o druhy vína vhodné k jednotlivým jedlám a spôsobom ich podávaním; ochutnané druhy si chce aj zakúpiť;
- ▶ dožaduje sa propagačného materiálu o regióne, ale aj odborného z vinárskej a vinohradníckej tematiky;
- ▶ musí sa mu poskytnúť možnosť upraviť si konzumované jedlá podľa vlastnej fantázie a predstavy; (opekanie na ražni, grilovanie a pod.);
- ▶ pre spestrenie sa odporúča aj originálna ľudová hudba s jedným alebo maximálne tromi členmi. Menej vhodná je hudba reprodukováaná.

Všetky záujmy návštevníka musí schopný manažér dokázať uspokojiť, a preto sa od neho vyžaduje dostatok teoretických schopností a praktických poznatkov, ktoré nájde v odporúčanej literatúre [J.Farkaš: Biotechnológia vína. Alfa, 1983; F.Malik: Vinársky rok, VSAV, 1989; P.Matúška: Veľká kniha o víne, Príroda, 1974; P.Matúška: Veľká kniha o nápojoch, Bratislava, 1985; Propagačné materiály cestovných kancelárií, výrobných podnikov, družstiev a odborné časopisy Vinohrad – slovenský a Magyar Szőlőbörgazdasá – maďarský/].

SLOVENSKO A PODMIENKY PRE AGROTURISTIKU VO VINOHRADNÍCKYCH OBLASTIACH

Naša krajina je pre podstatnú časť návštevníkov ako producent dobrého vína neznáma; možno aj vďaka tomu nebola v minulosti snaha cieľavedome propagovať aj túto činnosť. V súčasnosti sa domáci návštevníci uspokojí s agroturistikou známou z minulosti, spoločenskými stretnutím vo vieche či vinári. Víno kupuje v obchode ako akýkoľvek

iný nápoj, bez bližšieho poznania jeho vlastností, a tak ho aj konzumuje. Zahraničný účastník sa o tento druh agroturistiky u nás nezaujíma, lebo sa nazdáva, že typické vinohradnícke krajiny mu poskytnú podstatne viac dojmov a zážitkov. Chýbajú nám v tejto oblasti skúsenosť, propagácia a určitá zaniatenosť pre vec samotnú. Na druhej strane máme určité pochybnosti o úspešnosti takéhoto podnikania. Zahraničný účastník, keď sa príležitostne oboznámi s našimi možnosťami v tejto oblasti, je milo prekvapený pohostinnosťou, pestrou paletou akostných vín a vynikajúcich domácich gastronomických špecialít. Navyše máme dost rezerv v tejto oblasti,, lebo viaceré podniky s takouto možnosťou ráтали už v minulosti a majú na tento účel pripravené aj vhodné objekty, ktoré sa pri súčasnej recesii poľnohospodárstva využívajú len príležitostne,

skôr ako pohostinské zariadenia bez cieľavedomej vinárskej agroturistiky. Veľké ani malé vinárske podniky s agroturistikou a jej podobnou činnosťou pri projektovaní nepočítali, aj keď menšie výrobné jednotky sú schopné adaptovať sa na takúto činnosť pomerne ľahko.

Málo sa využíva aj to, že naše vinohradnícke regióny sa nachádzajú v turisticky zaujímavých oblastiach s termálnymi kúpaliskami, čo môže významne spestriť dovolenku návštevníkov v čase nepohody. Nevyužívajú sa možnosti výletov na koňoch, kočiaroch ťahaných koňmi, horskými bicyklami a pod.

Aj keď nemožno očakávať okamžitý veľký záujem a vysoký finančný efekt z tejto formy agroturistiky, skúsenosti zo zahraničia naznačujú, že je oblasť veľmi perspektívna.

DOC. ING. ZDENKA GRONOVÁ, csc.

Liečivé rastliny

Rastliny sú dôležitým zdrojom využitia na mnohých úsekoch nášho hospodárstva. Sú zdrojom výživy, sú významné pre terapiu, sú však aj dôležitým prvkom nášho životného prostredia.

Príroda oplýva nesčíselným množstvom biologického materiálu, ktorý si zasluhuje pozornosť najmä z hľadiska rôznej možnosti využitia. Jeho ochrana zo strany človeka si preto vyžaduje rozhodný a pozitívny prístup pre zachovanie budúcim generáciám. Vo veľkej miere môžu pritom pomôcť aj organizátori agroturistiky.

Dôležité postavenie získavajú liečivé a koreninové rastliny, v ktorých príroda dômyselne sústredila rozmanité látky, schopné účinne pôsobiť pri prevencii i liečení nášho zdravia. Už svojou krásou a pestrosťou farieb i vôňou pôsobia upokojujúco, vytvárajú príjemnú atmosféru, povznášajú ducha a pomáhajú nášmu organizmu načerpať nové sily.

Rastliny možno preto využiť i k úprave a estetizácii priestoru, v ktorom denne pracujeme či

žijeme, teda v bytoch, kanceláriách, výrobných halách, na dvoroch, v záhradách a balkónoch. Výber je široký – od malých črepníkov cez kvetinové hriadky, ozdobné kríky, rôzne formy skaliek po atraktívny solitér.

Takto pestované liečivé a koreninové rastliny – okrem toho, že vytvárajú zvláštnu atmosféru a pôsobia pekným dojmom – poskytujú aj mnohých účinkov. Pre našu kuchyňu sú bohatou zásobárňou rozličných korenín, surovinou pre prípravu lahodných čajov s osviežujúcim i liečivým účinkom. Mnohé možno použiť na prípravu vín (baza čiernej), extraktov (všetky ihličnaté) a masť (nechtík lekársky).

Bylinková záhrada poskytuje surovinu pre náplň aromatických vrecúšok, ktoré vkladáme do bielizníka; nielenže prevonia obsah skrine, ale odpudzuje nepríjemné mole (levanduľa). Upokojujúco pôsobiace rastliny sú vhodné ako náplň podhlavníkov

a vankúšov; podporujú pokojný spánok. Liečivé a koreninové rastliny – a výrobky z nich – sú vždy vhodným a nevšedným darčekom.

Ešte niekoľko príkladov: na reumatické kĺby blahodarne účinkujú zápary a aromatické obklady napr.: z komonice lekárskej, tymianu, materinej dúšky, kvetu rumančeka pravého, levandule vňate medovky lekárskej.

ZAKLADANIE BYLINKOVEJ ZÁHRADKY

Najbežnejšie je klasické záhonovité usporiadanie druhov. Pre nich jednoduchosť a zvyčajne nevýraznosť kvetov nepestujeme liečivé a koreninové rastliny na okrasnom záhone s výraznými veľkokvetými rastlinami, lebo tak by vôbec nevynikli. Veľmi dobre pôsobia rôzne farebné odtiene listov, ktoré môžu prechádzať od tmavozelených lesklých listov vavrínu cez striebřisté listy niektorých palín, načervenalých či fialovastých listov máty priepornej až po svetlozelené listy medovky; pôsobia tak kontrastne farbou, tvarom listov i výškou rastlín.

Architektúra bylinkovej záhrady býva zväčša pravouhlá; usporiadaním a kombináciou rastlín môže pôsobiť veľmi atraktívne i moderne. Podľa biologických požiadaviek možno liečivé a koreninové rastliny sústrediť v menšej či väčšej vzdialenosti od vodného zdroja; okolo fontánky, studničky či jazierka tak, aby prístup k vode nebol narušený.

Pri plánovaní takejto záhradky alebo zátišia treba veľmi starostlivo premyslieť jej umiestnenie (čerpanie vody, závlaha, osvetlenie). Treba sa rozhodnúť, či bude blízko obydli, aby sme tam mohli pripraviť letné pohostenie s osviežujúcimi čajmi či šalátmi pri jedálenskom stole, alebo priamo uprostred záhrady, či ju orientovať do okolia besiedky. Nízko rastúcimi kobercovými rastlinami možno vysadiť medzery medzi dlaždicami chodníkov, budú príjemne rozvážať zakaždým, keď sa na ne stúpi. Oddychový kútik, miesto na posedenie. Možno využiť na liečenie dýchacích ciest (materina dúška, rumanček), ale i na čerpanie sily a duševnej rovnováhy pri vnímaní krásy farieb i vône rastlín.

Počas najteplejších letných dní je vhodné umiestniť v rozšírenom priestore chodníka či cestičky jednoduché drevené lavice, najlepšie v ústraní a chránenom priestore, ktorý možno vytvoriť

ohraničením živými plotmi, krikmi či výstavbou besiedok. Vhodné sú i popínave rastliny, napr. tmavočervené či tmavoružové ruže. Veľmi pekný je aj chmel so svojimi dekoratívnymi listmi, šišočkami a typickou upokojujúcou vôňou. Orech má aj fungicídne a baktericídne vlastnosti a pôsobí upokojujúco. Veľmi štedrá je aj lipa: má množstvo voňavých kvetov, ktoré sa sušia na výborný čaj, ale sú aj bohatou pastvou pre včely. Med z lipového kvetu je jedným z najkvalitnejších. Ďalšími medonosnými rastlinami sú Angelika lekárska, čremcha, divozel, fenykel, šalvia a yzop lekársky. Nemal by chýbať ani ker bazy čiernej.

Zaujímavým doplnkom bylinkových záhrad by mohol byť úl so včelami. Pred drevenými úlmi by sme mali uprednostniť úle zo slamy.

Bylinková záhrada sa môže založiť aj formou skalky, pričom úžitkové rastlinky možno citlivo doplniť okrasnými. Na skalke sa dá spojiť prírodná kráska pestovaných rastlín s tvarom štruktúrou a farbou kameňa. V takom prostredí je vhodné pestovať najmä trvácne druhy rastlín, ktoré sú aj menej náročné (pažitka, cesnak, majorán, mäta, petržlen voňavý, šalvia, materina dúška). Tieto druhy lahôdkových a koreninových rastlín pôsobia na skalke dobre aj napriek tomu, že ich podľa potreby obrezávame pre kuchynské použitie.

Nižšie, drobnejšie a vankúšikovo rastúce druhy vysádzame na skalke spredu alebo nimi lemujeme cestičky. Vysoké druhy používame na prekrytie nevzhľadných stien a múrov, vysádzame ich čo najďalej od chodníka (fenykel, mak, aníz, kôpor, medovka, angelika). Postupne sadíme nižšie (štiav, cesnak, borák, šalvia a pažitka). Celkom vpredu vysádzame najnižšie až plazivé rastliny (bazalka, majorán, petržlen, materina dúška, ruman a pod.)

Väčšina aromatických rastlín pochádza z oblasti Stredozemného mora, vyžadujú preto slnečné miesta.

Spríjemniť hosťom pobyt u nás možno aj zdravotne osviežujúcimi a upokojujúcimi kúpeľmi. Špeciálne pripravený zdravotný kúpeľ s pridaním bylinkového odvaru alebo oleja by mal byť svojou vôňou a účinkom charakteristickými pre danú turistickú či rekreačnú oblasť. Bylinkové kúpele vyvolávajú v organizme užitočnú reakciu, celkove ho posilňujú a pôsobia aj liečebne. Používanie bylinkových kúpeľov musí byť pre každého jednotlivca odobrené lekárske osvedčením.

Najpoužívanejšie sú kúpele s prísadou bylín obsahujúcich silice, ktoré majú upokojujúci účinok (mäta prieporná, kučeravá, rozmarín, rumanček pravý, materina dúška, tymian, borievka). Protizápalový a dezinfekčný účinok má kúpeľ s prísadou rastlín obsahujúcich triesloviny. Môže to byť šalvia lekárska, list orecha vlašského, jablčník, dubová kôra, nátržník husí a ďalšie. Kúpeľ s prísadou smrekového alebo borovicového ihličia pôsobí upokojujúco svojou príjemnou vôňou lesa. Aj levandulový a rumančekový kúpeľ vyvoláva pocit pokoja a uvoľnenia. Nervový systém upokojuje aj kúpeľ z kvetov lily, ktorý priaznivo pôsobí aj na pokožku; ostáva po ňom svieža a jemná. Podobne účinkuje i šalvia lekárska, ktorá navyše zmiernuje nadmerné potenie.

Pri únave dobre účinkuje kúpeľ s prísadou záparu z rozmarínu, ktorý zlepšuje krvný obeh, osviežuje telesne i duševne a pôsobí aj proti tvoreniu vrások. Zápar z chmeľových šištic a rumančekových kvetov, pridaný do kúpeľa, hojí popraskanú pokožku, spevňuje ju, zmiernuje zápal, upokojuje a podporuje tvorbu nových buniek. Odvar z prasličky poľnej v kúpeli pomáha tvorbe kožného tkaniva, zlepšuje stav ochabnutej a nedostatočne prekrvanej pokožky, zlepšuje krvný obeh. Pridaním záparu z myššieho chvosta alebo pagaštana kónského do kúpeľa sa zvláčni drsná a popukaná pokožka.

ZBER LIEČIVÝCH RASTLÍN

Je určitým rušivým zásahom do prírodného spoločenstva. Zberač musí preto vedieť, ako pri tejto práci postupovať, aby prírodu súčasne neničil, ale podľa možnosti zveľadoval, napr. dosievaním alebo odstraňovaním prekážok v raste. Pri zbere sa treba zamerať iba na zbieranú časť (kvet, list) a nevytrhávať rastliny s koreňom, nepoškozovať ich ani inak.

Nazbierané rastliny je najlepšie sušiť v tieni tak, aby ich farma po usušení bola rovnaká ako pred sušením. Usušené liečivé rastliny – drogu sa odporúča baliť do papierových obalov, a to každý druh osobitne, a dbať, aby sa pri preprave nepoškodili. Pre ďalšie uchovanie ich treba dať do dobre uzatvárateľných obalov a uskladniť na suchom mieste, aby ich vôňa zostala zachovaná.

Chránené druhy sa nesmú trhať, prechovávať a vyvážať. Podľa zákona je to trestné. Výnimkou je, ak je chránený druh pestovaný (plesniviec).

Príroda a človek tvoria harmonický celok, ovládaný zložitými zákonitosťami, ktoré udržiavajú dynamickú rovnováhu a v takej harmonickej súhre ju treba využívať v prospech človeka. Každý neodborný a necitlivý zásah do prírody naruša jej rovnováhu a v konečnom dôsledku vedie k zániku.

Človek je bytostne závislý od prírody, teda má k nej aj svoje povinnosti. Ako dobrý hospodár musí myslieť aj na zajtrajšok a starostlivou ochranou prírody zachovať jej životodarné hodnoty pre budúce generácie.

VÍNO VINOVATE

VÍNA, KTORÉ KAŽDÝ OKAMIH PREMENA NA ŠPECIÁLNY

Blanc de Frank Extra Dry

Biele akostné šumivé víno z odrody Frankovka modrá, vyrobené klasickou metódou druhotného kvasenia vo fľaši s vyzrievaním 18 mesiacov.

Hrozno sa zbiera ručne na vrchole svojej aromatickej, cukrovej a kyselinovej. Lisovanie hrozna sa realizuje výlučne iba samotokom, aby sa nenarušili šupky hrozna a farbivo z nich sa nevyplavilo do muštu.

Sekt méthode traditionnelle Pinot Gris, brut

Akostné šumivé víno z odrody Rulandské šedé.

Harmonicky vyvážený sekt sa vyrába tradičnou metódou druhotného kvasenia vo fľaši, kde vyzrieva 18 mesiacov.

Polnohospodárske družstvo „Radošinka“ vinohradnícky a vinársky zosobnené vo „Vínárstve Radošina“ obhospodaruje 13,8 ha viníc, so zastúpením odrôd Rulandské šedé, Sauvignon, Devín, Tramin červený, Frankovka modrá, Svätovavrinecké a Alibernet.

Samozrejmosťou pre nás je dosiahnutie najvyššej kvality ručným zberom hrozna. Južná orientácia našich viníc a vápencovo dolomitické podložie pôd dávajú vyniknúť hlavne rulandským odrodám viniča.

V obci Radošina z Rulandského šedého vyrábame aj naše najznámejšie Radošinské víno Klevner.

V roku 2023 sa lahodný mok Klevner Barrique 2021 suchý zaradil medzi najlepšie slovenské vína v rámci Národného salónu vín Slovenskej republiky.

Vínárstvo Radošina
Družstevná 109/44
956 05 Radošina

tel.: +421 (0)905 069 455
e-mail: juraj.korec@pdradosinka.sk
www.vinarstvoradosina.sk